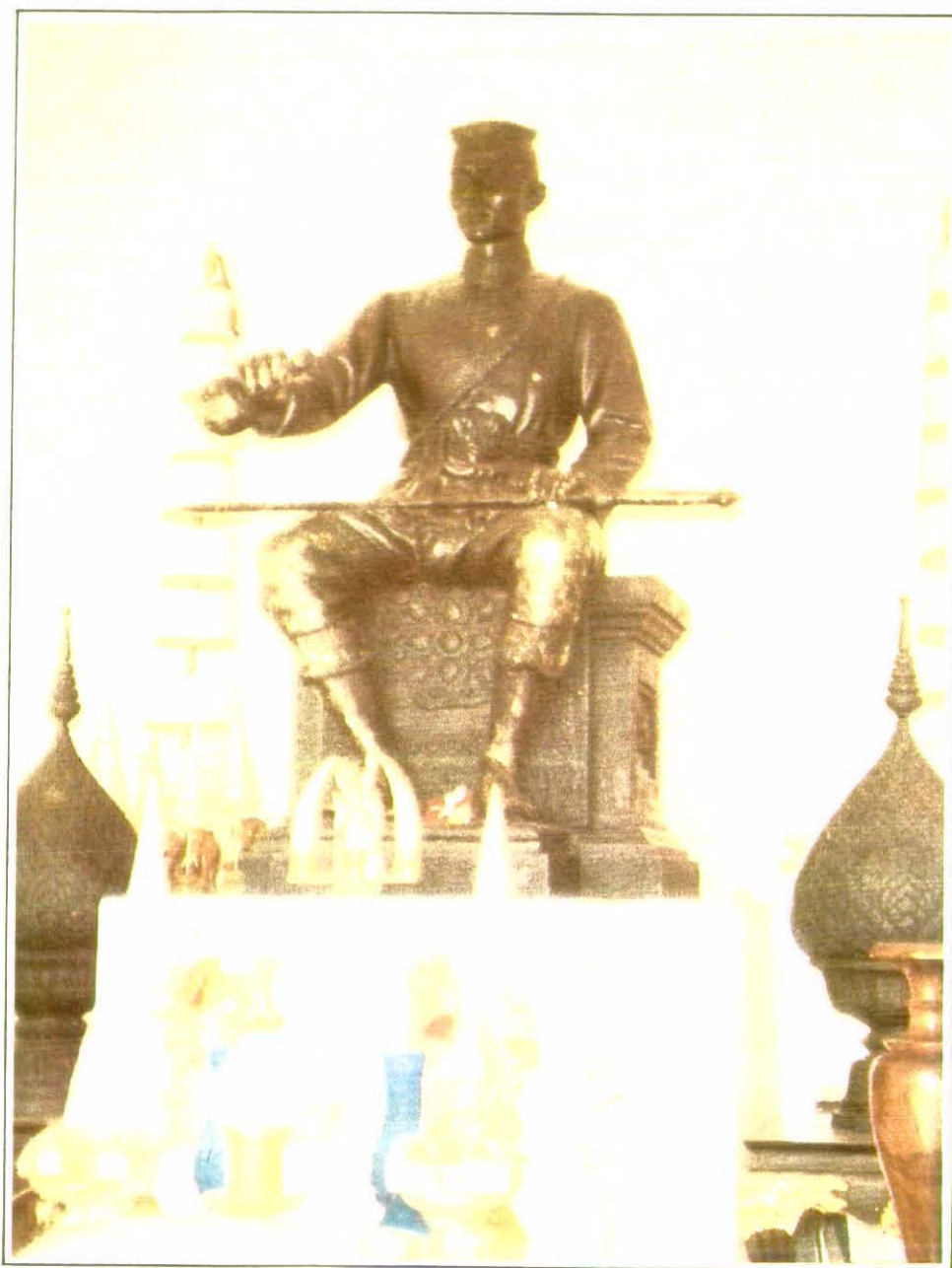

งานศิลปกรรมศึกษาในประเทศไทย

มหาวิทยาลัยศิลปากร

คณะศิลปกรรมศาสตร์

7
DA1021
2528

สมเด็จพระนเรศวรมหาราช พระราชวังจันทร์ จังหวัดพิษณุโลก

พระบรมราชาบาทในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน^(๑)

เกี่ยวกับ

การเผยแพร่ศิลปะและวัฒนธรรมไทย

ที่คณะทูตได้พูดถึงศิลปะหรือวัฒนธรรมและการที่ได้เดินทางไปเผยแพร่ศิลปะวัฒนธรรมในต่างประเทศนั้น มีสิ่งที่คล้าย ๆ กันขัดกันมากอยู่ข้อหนึ่ง คือศิลปะกับการเมือง ศิลปะกับการเมืองไม่เข้ากันเลย และไม่เป็นที่พอใจต่อกันพอที่จะเรียกว่าเป็นสิ่งที่คู่กัน แต่ว่าศิลปะกับวัฒนธรรมไทยนั้นคู่กันไปเสมอ เพราะเหตุว่าประเทศไทยก็เป็นประเทศที่มีศิลปะ มีวัฒนธรรม และถ้าเรารักษาศิลปวัฒนธรรมและความดีของเราไว้ ก็ทำให้บ้านเมืองอยู่ดีได้ มีเกียรติได้ ถ้าวินิจฉัยในแบบของต่างประเทศ ศิลปะกับวัฒนธรรมนี้ไม่เป็นที่คู่กันในความคิดของชาวต่างประเทศหรือคนที่เรียกว่าเป็นคนสมัยใหม่ ถ้าสังเกตดูในประเทศต่าง ๆ เขาก็ใช้ศิลปะเป็นการเมือง เพื่อที่จะให้คนรู้จักบ้านเมืองเขา และแข่งขันกันแสดงว่า บ้านเมืองเขามีกว่าบ้านเมืองเรา เช่นในด้านการดนตรี ก็ประกวดประชันกันว่าประเทศไหนมีศิลปินที่เก่งที่สุด ให้เป็นการคล้าย ๆ กันข่มขวัญกัน แม้ในทางกีฬาเขาก็ข่มขวัญกันด้วยสิ่งที่ไม่ใช่เรื่องที่จะนำมาใช้ในทางแสดงความใหญ่โต แต่เมื่อเป็นไปเช่นนี้ ก็เป็นไปในทางที่ไม่ควรเป็น เราจะต้องนึกว่า หน้าที่ของศิลปินต้องมีอย่างหนัก โดยเฉพาะศิลปินไทยอย่างที่จะไปแสดงนี้เป็นศิลปะที่สำคัญมาก เพราะเป็นการแสดงจิตใจ เป็นการแสดงความดีไปของประเทศของประชาชนคนไทย หมายความว่า ถ้าต่างประเทศเขาเห็นว่าเรามีศิลปะที่งดงาม ที่ลึกซึ้ง เขาก็เกรงใจเราและนับถือเรา

ทุกคนจึงมีหน้าที่สำคัญที่จะไปแสดงตนว่าเป็นผู้มีวัฒนธรรม หมายถึงว่ามีอยู่ในเลือดศิลปินที่อ่อนโยน ที่ละเอียดอ่อน และที่ได้ขัดเกลามาเป็นเวลาหลายศตวรรษ อันนี้

(๑) พระบรมราชาบาทพระราชทานแก่คณะนักศิลปากรซึ่งจะเดินทางไปเผยแพร่ศิลปะและวัฒนธรรมไทย ณ ประเทศออสเตรเลีย ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน วันศุกร์ที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๓ (เรียบเรียงขึ้นตามที่ได้บันทึกพระสุรัสวดีไว้)

เป็นเครื่องมือสำคัญในการที่จะทำให้ประชาชนชาวต่างประเทศนับถือศิลปไทยและนับถือคนไทย การที่เขานับถือคนไทย เขาก็จะมีความรู้สึกหลายอย่าง มีความรู้สึกว่าคุณคนไทยเป็นมิตร คนไทยเป็นคนที่น่ารักเป็นคนที่น่าที่จะคบไว้เป็นเพื่อนเขาจะนับถือเราว่าเราน่าเกรงขาม เพราะว่ามีวัฒนธรรมมาช้านาน เป็นชาติที่ยืนตัวมาเป็นเวลาหลายศตวรรษ และทำให้เขาเกรงขามว่าเราเป็นชาติเจริญแท้ๆ ไม่ใช่ชาติที่ป่าเถื่อน และก็โดยเฉพาะสำหรับประเทศที่เราไปนี้ เขาเป็นประเทศที่ได้ร่วมมือกับประเทศไทยในด้านการพัฒนา ในด้านการป้องกันประเทศก็ช่วยเรา และกำลังอยู่ในเวลาที่อยากจะรู้จักคนไทยและจิตใจคนไทยมาก การที่ส่งคณะวัฒนธรรมไทยไปแสดงให้ประชาชนชาวออสเตรเลียเห็น ในตอนนั้นก็เป็นเวลาที่เหมาะสมที่สุด และทางกรมศิลปากรส่งไปอย่างนั้นก็ประสงค์ข้อสำคัญอยู่ที่ผู้ที่เป็นศิลปินผู้ที่จะไปแสดง รวมทั้งผู้ที่จะควบคุม จะต้องแสดงตนว่าเป็นคนไทยที่แท้ เป็นคนไทยที่มีวัฒนธรรม คือว่าเมื่ออยู่ในคณะวัฒนธรรม แต่ละคนก็ต้องมีวัฒนธรรม

คำว่า "วัฒนธรรม" นี้ จะแปลว่าอะไรก็ได้แล้วแต่จะตีความ ความจริงแปลว่าความเจริญ ความก้าวหน้า แต่วัฒนธรรมในทันทีคงจะบังถึงว่ามีความเจริญมาช้านาน ไม่ใช่ว่ามี ความเจริญก้าวหน้า แต่มีความเจริญมาเป็นเวลาช้านานต่อเนื่องมา และจนกระทั่งฝังอยู่ในสายเลือด แต่ว่าถ้าเราไปแสดงตนว่ามีวัฒนธรรม ว่ามีฝีมือเท่านั้นเองก็ไม่พอ ต้องแสดงว่าวัฒนธรรมของเราอยู่ในเลือด วัฒนธรรมไทยมีความอ่อนโยน ก็ต้องเป็นคนอ่อนโยนทั้งในเวลาที่มาแสดงทั้งนอกเวลาแสดง วัฒนธรรมหมายถึงว่าเป็นคนที่มีความคิดสูงด้วย อย่างเราบอกว่า คนนี้มีวัฒนธรรม หรือคนนี้ไม่มีวัฒนธรรม หมายความว่า คนนี้หยาบคาย หรือคนนี้อ่อนโยน มีความสุภาพเรียบร้อย ก็ต้องแสดงความสุภาพอ่อนโยนทั้งในเวลาการแสดง และนอกเวลาการแสดงเหมือนกัน ให้เห็นว่าความสุภาพอ่อนโยนนี้อยู่ในเลือดของคนไทย อันนี้จะทำให้การไปแสดงศิลปไทย และการที่ได้มุ่งหมายที่จะให้เป็นการติดต่อสัมพันธ์ไมตรีอย่างดีกับต่างประเทศ เป็นผลสำเร็จอย่างดีที่สุด

ฉะนั้น ขอให้ทุกคนจงระลึกถึงว่า ศิลปวัฒนธรรมไทยขัดเกลามาเป็นเวลาช้านาน สมควรที่จะปฏิบัติตามสังคตทั้งามนี้ และทั้งในเวลาที่เราเรียกว่าเวลาราชการ หมายถึงเวลาไปแสดง และนอกเวลาราชการ แม้จะไปเที่ยว เพราะเราก็ต้องมีเวลาว่างไปตามที่เขาจัดให้เราไปเที่ยว ไปดูอะไรๆ ในเวลานั้นก็ต้องแสดงตนว่ามีวัฒนธรรมอันดีงาม อันนี้เป็น

สิ่งสำคัญในการไป ถ้าทำได้ครบถ้วนแล้ว ก็นับว่าทุกคนจะได้ทำหน้าที่ของตนโดยเต็มที่และ
 เกรงครัด จะเป็นประโยชน์อย่างใหญ่หลวงแก่บ้านเมือง ทำให้ชาวต่างประเทศที่เราไม่มี
 ความนับถือ เกรงขาม รักคนไทย เป็นประโยชน์ต่อบ้านเมืองในทางการเมืองหรือในทาง
 ความเป็นอยู่ของบ้านเมือง ทำให้เมืองไทยอยู่ยงได้ และทำให้ศิลปวัฒนธรรมไทยก็ยังคงอยู่
 ยงต่อไป เราจะสามารถจะแสดงตนว่าเป็นคนไทยแท้ได้ต่อไปอีกเวลานาน

ขอให้ทุกคนมีกำลังใจและกำลังกายสมบูรณ์ ที่จะไปปฏิบัติงานของตนให้ดีที่สุด
 มีความปลอดภัยในการเดินทางและตลอดเวลาที่อยู่ ณ ต่างประเทศ เพื่อจักได้สามารถปฏิบัติ
 งานที่สำคัญขอให้มีความสำเร็จในหน้าที่ และมีความสุข ความบันเทิง ความสบายทุก
 ประการในการเดินทาง ในการไปแสดงให้เป็นที่พอใจแก่ตนเองและเป็นที่พอใจเป็นผล
 สำเร็จสำหรับราชการสำหรับประเทศไทยเป็นส่วนรวม ขอให้ปลอดภัย ให้มีความสำเร็จ
 ทุกประการ.

คำขวัญ

ผมรู้สึกภูมิใจที่เห็นงานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย อันเป็นภารกิจที่สำคัญอันหนึ่งของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้เวียนมาถึงอีกครั้งหนึ่ง นับเป็นครั้งที่ 8 ทุก ๆ ครั้งที่ได้จัดงานนี้ เราได้รับความสำเร็จด้วยดีตลอดมา เป็นที่กล่าวขวัญของผู้พบเห็นโดยทั่วไป

การจัดงานส่งเสริมศิลปและวัฒนธรรมไทย นอกจากจะมีจุดมุ่งหมายเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมท้องถิ่นแล้ว ยังช่วยเผยแพร่วัฒนธรรมและศิลปประยุกต์ซึ่งเข้าสมัยและให้ประโยชน์ต่อชีวิตมากขึ้นด้วย งานนี้จึงเป็นศูนย์แสดงผลงานที่สำคัญที่คณาจารย์และนิสิตได้สร้างสรรค์ร่วมกันทุกปี เรายังจะหวังได้ว่าในอนาคตอันใกล้นี้ เราจะสามารถพัฒนาศิลปและวัฒนธรรมไทยให้กว้างขวางและน่าสนใจมากยิ่งขึ้น

ในการจัดงานลักษณะนี้ กว่าจะสำเร็จลุล่วงไปได้ต้องอาศัยปัจจัยและกระบวนการบริหารที่มีประสิทธิภาพ ต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจในศิลปวัฒนธรรมและสังคมไทย ผนวกกับการใช้จินตนาการประยุกต์ เพื่อให้สามารถสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่มีความหมายต่อชีวิตแบบไทยและเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้ ฉะนั้นคุณค่าของการจัดงานนี้จึงมีความหมายและคุณค่ามากกว่าที่หลายคนจะคาดคิด ผมจึงขอถือโอกาสนี้แสดงความชื่นชมยินดี และขอบคุณทุกฝ่ายที่ได้ร่วมมือกันทำงานนี้ด้วยความอุตสาหะวิริยะตลอดมา ผมขออำนวยการให้งานครั้งนี้สำเร็จลงด้วยความราบรื่น เป็นที่จดจำของผู้พบเห็นโดยทั่วไป และขอถือโอกาสส่งความสุขปีใหม่ ๒๕๒๘ แต่ทุกท่าน ขอจงประสบสุข โชคดี มีความก้าวหน้าในชีวิตและการทำงานยิ่ง ๆ ขึ้นไปเทอญ

ดร. ทรงศักดิ์ ศรีภาพสนธิ์

อธิการบดี

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คำขวัญ

สิ่งเชื่อมโยงสังคมในอดีตสู่ปัจจุบันและอนาคตคือ ศิลปะ ประเพณี และ วัฒนธรรม ซึ่งเป็นมรดกล้ำค่าที่ถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษของเรา ในสมัยปัจจุบันสังคมไทยกำลังได้รับความกระทบกระเทือน เพราะกระแสแห่งความเจริญทางด้านวัตถุและการไหลบ่าของค่านิยมต่างประเทศอันเป็นตัวการสำคัญทำให้สิ่งเชื่อมโยงสังคมในอดีตขาดตอนไป คนไทยในปัจจุบันโดยเฉพาะคนวัยหนุ่มวัยสาวและวัยเด็กเริ่มไม่เข้าใจตนเอง ไม่รู้จักความดีงามทางศิลปะประเพณี และไม่มั่นใจในตนเอง

การส่งเสริมทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมไทยเป็นภารกิจหลักของมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมีบทบาทสำคัญยิ่งในการจรรโลง ศิลปะ ประเพณี วัฒนธรรมไทย โดยได้จัดงานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทยเป็นประจำทุกปี

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตพิษณุโลก มีความภูมิใจที่ได้รับเกียรติเป็นเจ้าภาพจัดงานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย ณ มศว ครั้งที่ ๘ ระหว่างวันที่ ๑๐-๑๒ มกราคม ๒๕๒๘ ณ จังหวัดพิษณุโลก เราถือว่าการจัดงานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทยของเรา ซึ่งได้รับความสนับสนุนอย่างดียิ่งจากทบวงมหาวิทยาลัยเป็นมหรหรรรมประจำปีที่พวกเราชาวศรีนครินทร์ทุกภาคของประเทศไทยได้มีโอกาสแสดงออกซึ่งสุนทรียะของศิลปะ ประเพณี วัฒนธรรมอันดีงามให้ชาวไทยได้ชื่นชม เป็นมหรหรรรมที่จักช่วยเชื่อมโยงสังคมดีงามในอดีตสู่สายตาของคนในปัจจุบัน ขอขอบคุณแทนนักเรียน นิสิต นักศึกษา ข้าราชการ พ่อค้าประชาชนชาวจังหวัดพิษณุโลกที่มีโอกาสได้ชื่นชมกับศิลปวัฒนธรรมไทยในครั้งนี้

งานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย ครั้งที่ ๘ ของพวกเราเสมือนหนึ่งการจุดประกายแห่งความเจิดจ้าของสิ่งดีงามของสังคมไทยในด้านศิลปะ ประเพณี และวัฒนธรรม เพื่อ บดบังแสงแห่งค่านิยม และอารยธรรมต่างประเทศที่มีอยู่ในสังคมไทยให้ริบหรี่ลงไป

ดร. นิพนธ์ กินาวงศ์

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก

คำขวัญ

งานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย
ได้ปลูกฝังศรัทธาสามักดิ์
ได้เผยแพร่งานสร้างสรรค์อันยิ่งใหญ่
รสนิยมความเป็นไทยใจผูกพัน
แผ่นดินชาติได้ไว้วัฒนธรรมประจำจิต
เป็นชาติอ่อนความคิดปลุช
การส่งเสริมวัฒนธรรมให้ละเลิศ
ช่วยจรรโลงปวงสันติธรรมนิยม
ขอขอบคุณทบวงมหาวิทยาลัย
ได้อุดหนุนค่าใช้จ่ายให้งานเดิน
อีกทั้งผู้บริจาคมากหน้าใจ
ขอให้ท่านปราดเปรื่องเรื่องปัญญา

ที่ร่วมใจกันทำมาสง่าศรี
ต่างเปรมปรีดชื่นชมนิยมกัน
ปลุกรักไทยรักประเทศรักเขตชั้นเจ้า
ศรัทธามั่นแผ่นดินทองของทุกคน
ศิลป์นิมิตด้วยคุณค่าอย่างงน
ไม่เลิกล้นอารยธรรมนำสังคม
เป็นบ่อเกิดความดีที่สุขุม
ชาติร้นรมย์ไว้อาญาพาราเจริญ
ที่เข้าใจซึ่งคุณค่าสร้างสรรค์
ดีเหลือเกินมอศอวอขอวันทา
เกอหนนให้เกิดผลเด่นเป็นหนักหนา
สุขกายสุขทงใจปีใหม่เอย

ดร. วิจิตร สีนศิริ

รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนิสิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คำขวัญ

ศิลปวัฒนธรรม คือเครื่องหมายแสดงเอกลักษณ์ของชาติ งาน
ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ นับเป็น
กิจกรรมที่เป็นประโยชน์ยิ่ง ในการถนอมรักษา และทำนุบำรุง
เอกลักษณ์ของชาติไทย สมควรที่คณาจารย์ นิสิต และผู้เกี่ยวข้องทุก
ฝ่ายจะได้ร่วมกันภาคภูมิใจ

ดร. บุญเอิญ มลิณฑสุต

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน

คำขวัญ

เนื่องในโอกาสงานศิลปวัฒนธรรม ครั้งที่ ๘ วันที่ ๑๐-๑๒ มกราคม ๒๕๒๘
ข้าพเจ้าอดคิดมิได้ว่า ศิลปวัฒนธรรม จะช่วยผ่อนคลายความคับข้องใจในชีวิตของเรา
ประการใดบ้าง

ประเทศไทยกำลังประสบภาวะการปรับตัวทางเศรษฐกิจ คนไทยทุกคนจะต้อง
ร่วมมือกันอย่างเต็มกำลัง ตรงนี้กระมังที่ศิลปวัฒนธรรมจะช่วยได้เป็นเบื้องต้น ช่วยให้
หรือชักให้ยอมแพ้ก็ตามแต่ เศรษฐกิจของเราจะแกร่งได้หรือไม่ หากวัฒนธรรมของเรา
ไม่แกร่ง วัฒนธรรมนั้นเล่า จักไปทางใดหากเศรษฐกิจอ่อนเปลี้ย ข้าพเจ้าขอฝากแด่มิตร
สหายชาว มศว และท่านที่มาในงานนี้ได้พิจารณา

ขอขอบพระคุณท่านเจ้าภาพ คือ ชาว มศว พิษณุโลก เป็นอย่างสูง ที่กรุณา
รับภาระการจัดงาน ข้าพเจ้าขอตั้งข้อสังเกตแก่มิตรสหายที่มาร่วมงานว่า เราควรดูปริมาณ
ขณะมุลฝอยในงานศิลปวัฒนธรรมไว้เป็นดัชนีแห่งความสัมพันธ์ระหว่างศิลปวัฒนธรรมกับ
เศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยามที่ค่าของเงินบาทเพิ่งจะลดลงสด ๆ ร้อน ๆ นี้ ความ
สัมพันธ์ดังกล่าวจะมีนัยสำคัญเป็นประการใด นิสิตชั้นบัณฑิตศึกษาที่ มศว พิษณุโลก อาจ
จะเก็บไปหาคำตอบก็ได้

ในการชมรายการต่างๆ ที่ผู้แสดงได้เตรียมมาด้วยวิริยะอุตสาหะอย่างมากมาย
ข้าพเจ้าขอชักชวน ให้พวกเราผู้ดูทั้งหลายช่วยกัน ชมผลงานด้วยจิต โสมนัสและคารวะ
กิริยาอากัปกิริยาแสดงการให้กำลังใจนั้น เป็นยาวิเศษนัก ทั้งการกระทำต่างๆ ซึ่งรบกวนผู้ดู
ด้วยกัน ก็จงบรรเทาลงจนสูญสิ้นไป สมศักดิ์แห่งผู้ชมที่เป็นชาวมหาวิทยาลัย

ขอพวกเราชาว มศว ในงานศิลปวัฒนธรรม ครั้งที่ ๘ จงเจริญด้วยปัญญาสามัคคี
มีคารวะ และน้ำใจไมตรี เพื่อชีวิตที่เป็นสุขด้วยกัน

ดร. บัณฑิต ถิ่นพังงา

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา

คำขวัญ

ศิลปวัฒนธรรมเป็นสิ่งสำคัญที่แสดงถึงความเป็นอิสระ ความเป็นไทยและเอกลักษณ์ของชาติ จึงเป็นการสมควรอย่างยิ่งที่จะต้องบำรุงรักษาให้คงไว้ ฉะนั้น การที่มหาวิทยาลัยได้จัดงานแสดงศิลปวัฒนธรรมประจำทุกปีมานี้ เป็นที่ประจักษ์แล้วว่าทางมหาวิทยาลัยได้ตระหนักถึงบทบาทและหน้าที่ของมหาวิทยาลัยที่มีต่อสังคม นอกเหนือไปจากงานด้านวิชาการ จึงได้สนับสนุนกิจกรรมนี้เพื่อให้เป็นแบบอย่างในการรักษาเอกลักษณ์ของไทยให้เป็นที่แพร่หลายและภูมิใจของอนุชนรุ่นหลังต่อไป

คุณหญิงสมจิตต์ ศรีธัญรัตน์

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตปทุมวัน

คำขวัญ

“งานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย เป็นงานที่จัดประสบการณ์ตรงให้แก่ญาติ และประชาชนในด้านสร้างสรรค์สิ่งอันเป็นสุนทรีย์ ซึ่งนับว่าเป็นภารกิจอันสำคัญยิ่งของมหาวิทยาลัยฯ ที่จะต้องทำนุบำรุงส่งเสริมอนุรักษ์และสืบทอดมรดกอันล้ำค่าที่บรรพบุรุษของไทยได้สร้างสรรค์ไว้”

ดร. ฉวี อินทรपाल

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตพลศึกษา

คำขวัญ

“งานศิลปวัฒนธรรมแปดวิทยาเขต คือโอกาสทองของชาว
ศรีนครินทรวิโรฒที่จะเรียนรู้วัฒนธรรมพินบ้านของกันและกัน ทุกคน
ควรถือเป็นหน้าที่ช่วยกันธำรงวัฒนธรรมที่ดั่งงามไว้ โดยเลือกปฏิบัติสิ่ง
ที่ทรงคุณค่า พร้อมทั้งรู้จักปล่อยวางส่วนที่บกพร่องและไร้คุณค่าโดย
สิ้นเชิง”

ดร. ถวิล ฤดาวัลย์

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม

คำขวัญ

ความเจริญทางจิตใจของมนุษย์เป็นนามธรรมที่ไม่สามารถมองเห็นได้ชัดเจนเหมือนความเจริญทางวัตถุ สิ่งซึ่งบ่งความเจริญทางจิตใจคือ ศิลปะ ประเพณี และวัฒนธรรมซึ่งชาติไทยมีสั่งดั่งงามเหล่านี้อยู่ในทุกภาคของประเทศ การจัดงานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทยของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ คือโอกาสที่นิติตทุกวิทยาเขตจะได้แสดงออกซึ่งความดั่งงามทางศิลปวัฒนธรรมที่บรรพบุรุษของไทยได้สร้างสมเอาไว้ ขอให้กิจกรรมที่ดั่งงามอย่างนี้จัดทำเป็นประเพณีต่อไปเพื่อเผยแพร่ชื่อเสียงสถาบันของเรา

ดร. วิชัย คีตสระ

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางเขน

00446

เอกสว. มศว.

งานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย

เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๕ ขณะที่มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ยังมีฐานะเป็นวิทยาลัย วิชาการศึกษานั้น ได้จัดให้มีงานมหกรรมดนตรี (Music Festival) ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริมให้นิสิตได้มีโอกาสฝึกฝนทักษะเผยแพร่ และแสดงออกซึ่งความสามารถในทาง ดนตรี งานมหกรรมดนตรีนี้ดำเนินเรื่อยมา จนกระทั่งปี พ.ศ. ๒๕๒๐ มหาวิทยาลัยและฝ่าย กิจการนิสิตทุกวิทยาเขต ได้มีแนวความคิดในการขยายขอบข่ายของงานมหกรรมดนตรีให้กว้าง ขว้างขึ้น โดยบรรจุนาฏศิลป์ การแสดงที่สะท้อนให้เห็นประเพณีและวัฒนธรรมไทย นิทรรศการ ทางศิลปะ ตลอดจนการแสดงสินค้าพื้นเมืองของแต่ละท้องถิ่นและเปลี่ยนชื่อเป็น “งานส่งเสริม ศิลปวัฒนธรรมไทย” ซึ่งมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม รับเป็นเจ้าภาพ ใน การจัดงานครั้งแรกโดยจัดให้ตรงกับวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระเจ้า- อยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช และจากการประเมินผลปรากฏว่าได้รับผลสำเร็จอยู่ในเกณฑ์เป็นที่น่า พอใจของประชาชนและผู้ที่มาชม

ในปีการศึกษา ๒๕๒๑ มหาวิทยาลัยได้มอบให้มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒสงขลา เป็นเจ้าภาพ จัดงานแทนมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม ซึ่งประสบปัญหาหน้าท่วม และไม่สามารถจัดงานได้ โดยจัดระหว่างวันที่ ๒๐-๒๑ มกราคม ๒๕๒๒ จากการประเมินผล ปรากฏว่าได้รับผลสำเร็จในเกณฑ์ที่สูงมากขึ้น และผลจากการเป็นเจ้าภาพในการจัดงานส่งเสริม ศิลปวัฒนธรรมไทย ครั้งที่ ๒ ดังกล่าว จึงได้รับเกียรติให้เป็นเจ้าภาพอีกครั้งหนึ่งในการจัด งานศิลปวัฒนธรรมไทย ครั้งที่ ๓ ประจำปีการศึกษา ๒๕๒๒ ซึ่งจัดขึ้นระหว่างวันที่ ๑-๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๓ และจากการประเมินผลปรากฏว่าได้รับผลสำเร็จเป็นที่น่าพอใจ

ปีการศึกษา ๒๕๒๓ มหาวิทยาลัยได้มอบหมายให้วิทยาเขตกลางเป็นเจ้าภาพดำเนิน งานจัดงานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย ครั้งที่ ๔ ซึ่งจัดให้ตรงกับวโรกาสวันเฉลิมพระชนม- พรรษาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช โดยจัดขึ้น ณ บริเวณมหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ในระหว่างวันที่ ๕-๘ ธันวาคม ๒๕๒๓ รวมระยะเวลา ๔ วัน

ปีการศึกษา ๒๕๒๔ มหาวิทยาลัยได้มอบหมายให้วิทยาเขตมหาสารคามเป็นเจ้าภาพร่วมกับจังหวัดมหาสารคาม จัดงานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย ครั้งที่ ๕ ขึ้น เพื่อเป็นการเฉลิมฉลองกรุงรัตนโกสินทร์ในวาระครบ ๒๐๐ ปี โดยจัดระหว่างวันที่ ๑๑-๑๓ มกราคม ๒๕๒๕

ปีการศึกษา ๒๕๒๕ มหาวิทยาลัยได้มอบหมายให้ วิทยาเขตพิษณุโลก เป็นเจ้าภาพจัดงานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย ครั้งที่ ๖ ซึ่งจัดให้ตรงกับวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช และเป็นการร่วมฉลองสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ครบรอบ ๒๐๐ ปี โดยจัดระหว่างวันที่ ๕-๗ ธันวาคม ๒๕๒๕

ปีการศึกษา ๒๕๒๖ มหาวิทยาลัยได้มอบหมายให้ วิทยาเขตสงขลา เป็นเจ้าภาพจัดงานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย ครั้งที่ ๗ และกำหนดให้จัดพร้อมกับงานส่งเสริมดนตรีไทยภาคใต้ ครั้งที่ ๕ ระหว่างวันที่ ๑๘-๒๑ มกราคม ๒๕๒๖

สำหรับในปีการศึกษา ๒๕๒๗ นี้ มหาวิทยาลัยได้มอบหมายให้วิทยาเขตพิษณุโลกเป็นเจ้าภาพดำเนินการจัดงานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย ครั้งที่ ๘ โดยจัดระหว่างวันที่ ๑๐-๑๒ มกราคม ๒๕๒๘

โครงการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย

ครั้งที่ ๘

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

วันที่ ๑๐-๑๒ มกราคม ๒๕๒๘

ณ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิชญโลก

หลักการและเหตุผล

ศิลปวัฒนธรรมไทย เป็นสิ่งแสดงให้เห็นถึงความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการและสุนทรียภาพ อันมีเอกลักษณ์เฉพาะเป็นมรดกอันเกิดจากอัจฉริยภาพของบรรพบุรุษ และได้สืบทอดกันมาหลายศตวรรษ จึงเป็นสิ่งดีงามและควรค่าแก่การภูมิใจยิ่ง แม้ว่าในปัจจุบันศิลปทางด้านตะวันตกจะแทรกเข้ามาสร้างความรื่นเริงสนุกสนานจนมองเห็นความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมประจำชาติของเราน้อยลงมาก ซึ่งสภาพการณ์เช่นนี้เป็นที่น่าเป็นห่วงเพราะปัญหาความเสื่อมถอยมิใช่จะเป็นเพียงเรื่องของศิลปวัฒนธรรมโดยเฉพาะ แต่ยังหมายถึงความสำคัญในความเป็นชาติ และจะยังผลถึงความมั่นคงของชาติอีกด้วย

การแก้ปัญหาดังกล่าวแม้จะยากลำบาก ผู้มีหน้าที่และรับผิดชอบในเรื่องนี้ก็ต้องพยายาม ถึงแม้ว่าจะมีปัญหาและอุปสรรคนานัปประการ สิ่งสำคัญที่สุดที่จะต้องแก้ไขโดยเร่งด่วน คือการให้ความรู้ ความเข้าใจ และส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทยอย่างจริงจังความบกพร่องในข้อนี้ทำให้การสืบทอดวัฒนธรรมชาติตอน จึงเป็นโอกาสให้คนไทยโดยเฉพาะเยาวชนหันไปนิยมศิลปตะวันตกมากยิ่งขึ้น มองศิลปวัฒนธรรมไทยด้วยค่าและไร้ความหมายลงไปทุกที

ด้วยความตระหนักในปัญหาดังกล่าว มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จึงมีนโยบายส่งเสริมและเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมไทยเป็นหลักอยู่ด้วยประการหนึ่ง จึงได้ริเริ่มจัดให้มีการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทยขึ้นเป็นครั้งแรก เมื่อปีการศึกษา ๒๕๒๐ ณ วิทยาเขตมหาสารคามเรื่อยมาจนถึงปัจจุบันเป็นการจัดงานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย ครั้งที่ ๘ ประจำปีการศึกษา ๒๕๒๗ ซึ่งจะจัดให้มีขึ้น ณ วิทยาเขตพิชญโลก อันประกอบด้วย การแสดงนาฏศิลป์ไทย การบรรเลงดนตรีไทย การละเล่นพื้นบ้าน การสาธิตศิลปประเพณีไทย การออกร้านสินค้าพื้นเมืองประจำภาครวมถึงการจัดนิทรรศการในสาขาของศิลปวัฒนธรรมต่างๆ

อนึ่ง สำหรับการจัดดำเนินงานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย ครั้งที่ ๘ มหาวิทยาลัยยังคงได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณจากทบวงมหาวิทยาลัย อันจะเป็นแรงสนับสนุนมหาวิทยาลัยให้ได้ดำเนินงานครั้งนี้ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

วัตถุประสงค์ของโครงการ

๑. เพื่อส่งเสริมและเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมไทย
๒. เพื่อสร้างความสำคัญในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมประจำชาติ
๓. เพื่อส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในสิ่งดีงามและการแสดงออกซึ่งความสามารถของนิสิต อาจารย์ ทางศิลปการแสดงพื้นเมือง นาฏศิลป์ไทย ดนตรีไทย และการแสดงนิทรรศการ
๔. เพื่อเผยแพร่ชื่อเสียงเกียรติคุณของมหาวิทยาลัย ในการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของชาติไทย
๕. เพื่อสร้างความสำคัญและซาบซึ้งในคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมไทยแก่ผู้เข้าชมงาน

ผู้รับผิดชอบโครงการ

๑. รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนิสิต	
๒. ผู้ช่วยรองอธิการบดีฝ่ายกิจการนิสิต	๘ วิทยาเขต
๓. อาจารย์ที่ปรึกษาฝ่ายศิลปวัฒนธรรม	๘ วิทยาเขต
๔. นายกองกิจการนิสิต	๘ วิทยาเขต
๕. นิสิตประธานฝ่ายศิลปวัฒนธรรม องค์การนิสิต	๘ วิทยาเขต

ผู้ติดต่อประสานงานโครงการ

กองกิจการนิสิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ผู้เข้าร่วมโครงการ

๑. นิสิต ๖๓๐
๒. อาจารย์ ๑๓๐ คน
๓. ผู้เข้าร่วมชมงาน นิสิต อาจารย์ ประชาชนทั่วไปประมาณวันละ ๒,๐๐๐ คน

วัน เวลา และสถานที่

ระหว่างวันที่ ๑๐-๑๒ มกราคม ๒๕๒๘ ณ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยา-
เขตพิษณุโลก

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

๑. ผู้ร่วมงานและผู้ชมเกิดความสำนึกในคุณค่าแห่งศิลปวัฒนธรรมไทย
๒. นิสิต อาจารย์ ตลอดจนผู้ร่วมงานเกิดทักษะในการดำเนินงานอันจะช่วยประ-
สานประโยชน์ และทนบำรุงศิลปวัฒนธรรมไทย
๓. ช่วยส่งเสริมเผยแพร่ทำนุบำรุงและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทย

รายละเอียดการแสดง งานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย ครั้งที่ ๘

๑๐-๑๒ มกราคม ๒๕๖๘

ณ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิชญโลก

มศว ประสานมิตร

๑. รำประเลง
๒. โขน “ตอนหนุมานถวายแหวน”
๓. ระบำ
๔. การละเล่นพื้นบ้านไทย “เพลงเหย่ย”
๕. การบรรเลงดนตรีไทย
๖. ละครนอกเรื่อง ชุนช่างขุนแผน ตอน “สร้อยฟ้า – ศรีมาลา”
๗. ขับร้องประสานเสียงเพลงไทย

มศว ปทุมวัน

๑. รำดอกไม้เงินดอกไม้ทอง
๒. การบรรเลงดนตรีไทย
๓. รำฉุยฉายเบ็ญจกายแปลง
๔. การละเล่นพื้นบ้านไทย “เพลงอีแซว”
๕. การบรรเลงดนตรีไทยพัฒนา
๖. ระบำนางกอย

มศว บางเขน

๑. รำพลายชุมพลแปลง
๒. การบรรเลงดนตรีไทย

๓. ราชัตชาตรี
๔. ลำตัด
๕. โขนสท เรื่อง รามเกียรติ์ ตอน “ศึกศัทธาสุร”
๖. โขนสท ตอน “ศึกกุมภกัณฑ์”

มศว พลศึกษา

๑. ราชวา
๒. ละครหลวงวิจิตรวาทการ เรื่อง “เจ้าหญิงแสนหวี”
๓. สาริตการใช้อาวุธโบราณ
๔. พลองไฟ

มศว บางแสน

๑. ระบำเบองบรรพกาล
๒. มวยบ้ำ
๓. การบรรเลงดนตรีไทย
๔. เพลงพื้นเมือง
๕. การวาทภาพประกอบเพลง
๖. ระบำทับทิมสยาม
๗. ระบำแดนไทย
๘. ละครชาตรี เรื่อง “ไชยเชษฐ”

มศว มหาสารคาม

๑. ฟ้อนแมงตบเต่า
๒. ระบำทอเสื่อบ้านแพน
๓. อีสานแคนวง
๔. รำภูไทเขาวงกาฬสินธุ์

๕. หมอลำเรื่อง “ท้าวผาแดงนางไอ่”
๖. การบรรเลงดนตรีไทยพัฒนา
๗. เพื่อนคอนสวรรค์
๘. สวดสารภัญญะ
๙. ลำเพลินเจริญใจ
๑๐. แข่งหมอลำ

มศว สงขลา

๑. ระเบิด
๒. การบรรเลงดนตรีไทย
๓. ระเบิดเทียนเกสร
๔. การบรรเลงดนตรีไทย
๕. ละครุชาตรีเรื่อง “พระสุธนเลือกคู่”
๖. ดนตรีพื้นเมืองภาคใต้
๗. สาธิตการแสดงโนราห์และหนังตะลุง

มศว พิษณุโลก

๑. การแสดงของศูนย์วัฒนธรรม
๒. ดนตรีพื้นเมืองเหนือ
๓. ระเบิดเทียนเหนือ
๔. กลองสะบัดไชย
๕. เพื่อนสาวไหม
๖. ระเบิดเก็บใบชา
๗. เพื่อนม่านมัยเชียงตา

รายการอื่น ๆ

๑. สาธิตการตักบาตรพื้นบ้านไทยสี่ภาคและร่วมกันตักบาตรพระสงฆ์
๒. พิธีไหว้ครูดนตรีไทย
๓. การประกวดกลองยาว
๔. มหกรรมดนตรีไทย ๘ วิทยาเขต

กำหนดรายการแสดง วันพฤหัสบดีที่ ๑๐ มกราคม ๒๕๖๕

เวทีโภชนาการ

ภาคเช้า

๐๖.๓๐-๐๗.๓๐ น.	สารนิเทศการตักบาตรพี่น้องบ้านไทยสี่ภาคและร่วมกันตักบาตรพระสงฆ์	
๐๗.๐๐-๑๐.๐๐ น.	พิธีไหว้ครูคนตรีไทย	
๑๐.๐๕-๑๐.๒๕ น.	พิธีเปิด	
๑๐.๓๐-๑๐.๔๐ น.	การบรรเลงดนตรีไทย “โหมโรงศรีนครินทร์”	
๑๐.๔๕-๑๐.๕๐ น.	รำประเลง (ประสานมิตร)	๕ นาที
๑๐.๕๕-๑๐.๑๐ น.	การแสดงของศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดพิษณุโลก	๑๕ นาที
๑๑.๑๕-๑๑.๒๐ น.	รำชวา (พลศึกษา)	๕ นาที
๑๑.๒๕-๑๑.๓๐ น.	พ็อนแมงต๊อบเต่า (มหาสารคาม)	๕ นาที
๑๑.๓๕-๑๑.๔๕ น.	ระบำเบื่องบรรพกาล (บางแสน)	๑๐ นาที
๑๑.๕๐-๑๒.๐๐ น.	รำพลายชุมพลแปลง (บางเขน)	๑๐ นาที
๑๒.๐๕-๑๒.๑๐ น.	รำดอกไม้เงินดอกไม้ทอง (ปทุมวัน)	๕ นาที
๑๒.๑๕-๑๒.๒๐ น.	ระบำร่ม (สงขลา)	๕ นาที

ภาคบ่าย

๑๓.๐๐-๑๗.๐๐ น.	มวยป่าจาก (บางแสน) การประกวดกลองยาว	
----------------	--	--

เวทีหน้าหอสมุด

๑๖.๓๐-๑๘.๐๐ น.	การบรรเลงดนตรีไทย (บางแสน-ปทุมวัน)	
----------------	------------------------------------	--

ภาคกลางกิน เวทีกลางแจ้ง

๑๙.๐๐-๑๙.๓๐ น.	การบรรเลงดนตรีไทย (สงขลา-บางเขน)	๓๐ นาที
๑๙.๓๕-๑๙.๔๐ น.	รำซัดชาติตรี (บางเขน)	๕ นาที
๑๙.๔๕-๒๐.๑๐ น.	ดนตรีพื้นเมืองเหนือ (พิษณุโลก)	๒๕ นาที
๒๐.๑๕-๒๐.๓๕ น.	ระบำสี่กัญเหนือ (พิษณุโลก)	๒๐ นาที
๒๐.๔๐-๒๐.๕๐ น.	รำฉุยฉายเบญจกายแปลง (ปทุมวัน)	๑๐ นาที
๒๐.๕๕-๒๑.๐๕ น.	ระบำทอเสื่อบ้านแพน (มหาสารคาม)	๑๐ นาที
๒๑.๑๐-๒๑.๑๖ น.	ระบำเทียนเกสรมา (สงขลา)	๖ นาที
๒๑.๒๑-๒๑.๔๑ น.	เพลงพื้นบ้าน (บางแสน)	๒๐ นาที
๒๑.๔๖-๒๒.๓๑ น.	โขน "ตอนหนุมาณถวายแหวน" (ประสานมิตร)	๔๕ นาที
๒๒.๓๖-๒๓.๓๖ น.	ละครหลวงวิจิตรวาทการ เรื่อง "เจ้าหญิงแสนหวี" (พลศึกษา)	๖๐ นาที
.....		

วันศุกร์ที่ ๑๑ มกราคม ๒๕๒๘

เวทีโภชนาการ

ภาคเช้า

๐๘.๓๐-๐๙.๓๐ น.	อีสานแคนวง (มหาสารคาม)	๖๐ นาที
๐๙.๓๕-๐๙.๕๐ น.	กลองสะบัดไชย (พิษณุโลก)	๑๕ นาที
๐๙.๕๕-๑๐.๐๗ น.	พ็อนสาวไหม (พิษณุโลก)	๑๒ นาที
๑๐.๑๒-๑๐.๒๒ น.	รำภูไทเขาวงกตพิสนธิ์ (มหาสารคาม)	๑๐ นาที
๑๐.๒๗-๑๐.๓๗ น.	รำนาฏกรรมพิไลไทยพระราชนิยม (ประสานมิตร)	๑๐ นาที
๑๐.๔๒-๑๒.๐๒ น.	สาริการใช้อาวุธโบราณ (พลศึกษา)	๑.๒๐ ชั่วโมง

ภาคบ่าย

๑๓.๐๐-๑๓.๓๐ น.	การวาดภาพประกอบเพลง (บางแสน)	๓๐ นาที
๑๓.๓๕-๑๗.๐๐ น.	“การละเล่นพื้นบ้านไทย” เป็นการนำเอาการละเล่นพื้นบ้านในท้องถิ่น ซึ่งมีการประดิษฐ์แบบแผน สำเนียงภาษาต่างๆ กันไป มาแสดงร่วมกันดังนี้ - สาธิตการแสดงโนราห์และหนังตะลุง (สงขลา) - เพลงเหย่ย (ประสาธน์มิตร) - เพลงอีแซว (ปทุมวัน) - หมอลำเรื่อง “ท้าวผาแดง นางไอ่” (มหาสารคาม)	

เวทีหน้าหอสมุด

๑๖.๓๐-๑๘.๐๐ น.	การบรรเลงดนตรีไทย (สงขลา-ประสาธน์มิตร)	
----------------	--	--

ภาคกลางคืน

เวทีกลางแจ้ง

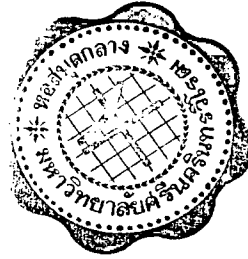
๑๙.๐๐-๑๙.๓๐ น.	การบรรเลงดนตรีไทยพัฒนา (ปทุมวัน-มหาสารคาม)	๓๐ นาที
๑๙.๓๕-๑๙.๕๐ น.	พลองไฟ (พลศึกษา)	๑๕ นาที
๑๙.๕๕-๒๐.๐๕ น.	พ็อนคอนสวรรค์ (มหาสารคาม)	๑๐ นาที
๒๐.๑๐-๒๐.๒๕ น.	ระบำเก็บใบชา (พิษณุโลก)	๑๕ นาที
๒๐.๓๐-๒๐.๔๕ น.	ระบำทับทิมสยาม (บางแสน)	๑๕ นาที
๒๐.๕๐-๒๑.๒๐ น.	ลำตัด (บางเขน)	๓๐ นาที
๒๑.๒๕-๒๒.๑๐ น.	ละครชาตรีเรื่อง “พระสุธนเลือกคู่” (สงขลา)	๔๕ นาที
๒๒.๑๕-๒๓.๔๕ น.	ละครนอกเรื่อง ชุนช้างชุนแผน ตอน “สร้อยฟ้า-ศรีมาลา” (ประสาธน์มิตร)	๑.๓๐ ชั่วโมง

วันเสาร์ที่ ๑๒ มกราคม ๒๕๖๔

เวทีโภชนาการ

ภาคเช้า

๐๘.๓๐-๐๙.๓๐ น.	ดนตรีพื้นเมืองภาคใต้ (สงขลา)	๖๐ นาที
๐๙.๓๕-๐๙.๕๕ น.	ระบำแดนไทย (บางแสน)	๒๐ นาที
๑๐.๐๐-๑๐.๑๐ น.	สวดสารภัญญะ (มหาสารคาม)	๑๐ นาที
๑๐.๑๕-๑๐.๒๕ น.	รำเพลินเจริญใจ (มหาสารคาม)	๑๐ นาที
๑๐.๓๐-๑๑.๓๐ น.	โขนสดเรื่อง รามเกียรติ์ ตอน “ศึกสัทธาสูร” (บางเขน)	๖๐ นาที

ภาคบ่าย

๑๓.๓๐-๑๘.๐๐ น.	“มหกรรมดนตรีไทย ๘ วิทยาเขต” เป็นการบรรเลงโดยวงดนตรีไทย ๘ วิทยาเขต อันจะเป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ความสามารถทางดนตรีไทยสร้างความสนอกสนานไพเราะ ทั้งแก่ผู้บรรเลงและผู้เข้าชมด้วยเพลงต่างๆ เช่น เพลงโสมส่องแสง เขมรละออองค์ แหกอาหวัง อาหนุ ราตรีประดับดาว และรายการดนตรีไทยนิทรรศ เป็นต้น	
----------------	---	--

ภาคกลางคืน

เวทีกลางแจ้ง

๑๙.๐๐-๑๙.๓๑ น.	การบรรเลงดนตรีไทย (บางแสน-ประจักษ์ศิลป)	๓๐ นาที
๑๙.๓๕-๑๙.๕๐ น.	พ็อนม่านมัยเชียงตา (พิษณุโลก)	๑๕ นาที
๑๙.๕๕-๒๐.๐๕ น.	ระบำนางกอย (ปทุมวัน)	๑๐ นาที
๒๐.๑๐-๒๐.๒๐ น.	เซ็งหมอผี (มหาสารคาม)	๑๐ นาที
๒๐.๒๕-๒๐.๔๕ น.	ขับร้องประสานเสียงเพลงไทย (ประจักษ์ศิลป)	๒๐ นาที
๒๐.๕๐-๒๑.๓๐ น.	โขนสดตอน ศีกกมุทกันท์ (บางเขน)	๔๐ นาที
๒๑.๓๕-๒๓.๐๐ น.	ละครชาตรีเรื่อง “ไชยเชษฐา” (บางแสน)	๑.๒๕ ชั่วโมง

รายการสินค้าพื้นเมืองของวิทยาเขตต่าง ๆ

บางแสน

สินค้าพื้นเมือง

๑. น้ำปลา
๒. กะปิ
๓. ของทะเลแห้ง เช่น ปลาหมึกแห้ง, ปลาไส้ตัน, ปลาหวาน
๔. ผ้าทอจากอ่างศิลา
๕. เครื่องจักสานจากพบนั่นนิคม
๖. เสื้อจากจันทบุรี
๗. ของที่ระลึกจากหาดบางแสน

บางเขน

สินค้าพื้นเมือง

๑. มีดอร์ญ์ญิก จากอยุธยา
๒. ปลาตะเพียนโบราณ จากอยุธยา
๓. เครื่องหวาย จากอ่างทอง
๔. ดินสอพอง จากลพบุรี
๕. ปลาช่อนแห้ง จากสิงห์บุรี

ปทุมวัน

สินค้าพื้นเมือง

๑. ผ้าและเสื้อผ้าสำเร็จรูป
๒. ของที่ระลึก
 ฯลฯ

พินธุโลก

สินค้าพื้นเมือง

๑. เสื้อผ้าพื้นเมืองชาวเหนือ และชาวเขา
๒. กระเป๋านักลายเหนือ
๓. ร่ม
๔. เครื่องจักสาน
๕. ดอกไม้เหนือ
๖. ผ้าปู-ผ้าคลุม
๗. หมวก
๘. เครื่องประดับ

พลศึกษา

สินค้าพื้นเมือง

๑. ขงที่ระลึก
๒. เครื่องจักสาน
๓. ของใช้ของเล่น ที่ประดิษฐ์ด้วยผ้า
๔. ขนมไทย และเครื่องใช้อื่นๆ

มหาสารคาม

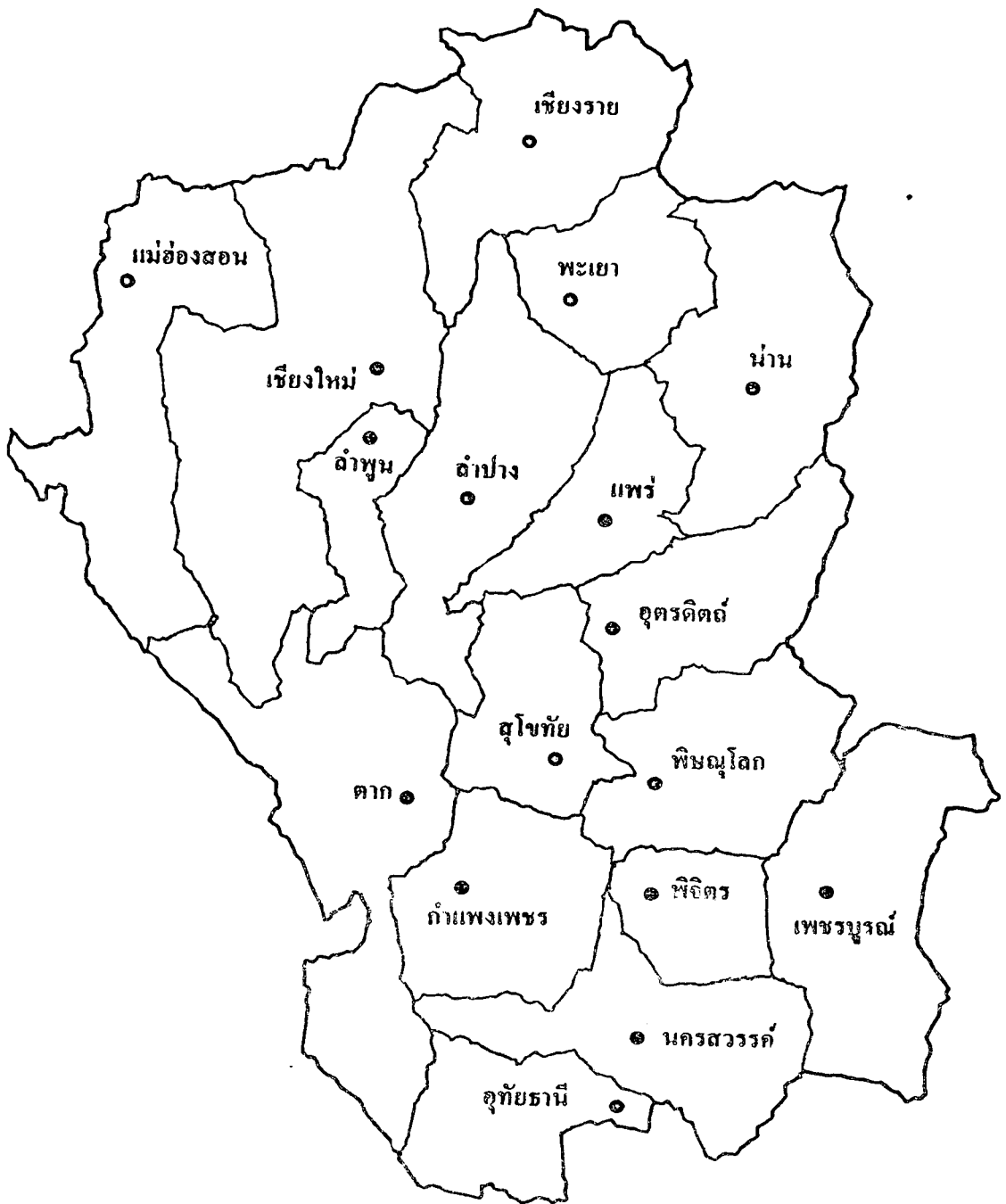
สินค้าพื้นเมือง

๑. ผ้าไหมมัดหมี่
๒. ผ้าฝ้ายพื้นเมือง
๓. ผ้าซิ่นลายขีด
๔. กระเป๋าลายขีด
๕. เข็มผ้าถุงลายขีด (ตีนผ้าซิ่น)
๖. เครื่องจักสาน
๗. หมอนซิด

สงขลา

สินค้าพื้นเมือง

๑. เครื่องจักสานจากพื้ตลุง
๒. รูปหนังตะลุง
๓. ผ้าเกาะยอ
๔. สินค้าย่านลิเภา
๕. สินค้าจากภูเก็ต

แผนที่ 17 จังหวัดภาคเหนือ

แนะนำ ๑๗ จังหวัดภาคเหนือ

รองศาสตราจารย์นคร พันธุ์ณรงค์*

สภาพทางด้านภูมิศาสตร์ของภาคเหนือ

ภาคเหนือของประเทศไทยเป็นภาคที่มีภูเขาและหุบเขามากกว่าทุกภาคในประเทศไทย เป็นบริเวณที่เป็นต้นแม่น้ำลำธารหลายสาย จากสถิติปรากฏว่าภาคเหนือมีพื้นที่ทั้งหมด ๑๖๘,๗๘๕ ตารางกิโลเมตร มีจำนวนประชากร ๕,๔๕๓,๑๖๔ คน นับเป็นภาคที่มีพื้นที่มากที่สุดเป็นร้อยละ ๓๑.๑๒ ของประเทศ และมีประชากรคิดเป็นร้อยละ ๒๑ ของประเทศ จากสภาพทางด้านภูมิศาสตร์บริเวณภาคเหนือสามารถแบ่งพื้นที่ออกเป็น ๒ บริเวณ คือ

๑. ภาคเหนือตอนบน ประกอบด้วยพื้นที่ ๘ จังหวัดคือ จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย พะเยา ลำพูน ลำปาง แม่ฮ่องสอน แพร่ และจังหวัดน่าน ภาคเหนือตอนบนมีพื้นที่รวมกันทั้งสิ้น ๙๑,๘๒๒ ตารางกิโลเมตร มีประชากร ๔,๔๖๘,๒๗๔ คน มีอัตราเฉลี่ยความหนาแน่นของประชากร ๕๔ คนต่อตารางกิโลเมตร ลักษณะภูมิประเทศของภาคเหนือตอนบนส่วนใหญ่เป็นภูเขาและที่ราบระหว่างหุบเขา บริเวณดังกล่าวเป็นต้นแม่น้ำ ลำธารที่สำคัญหลายสายเช่น แม่น้ำปิง วัง ยม น่าน และแม่น้ำกก เป็นต้น จังหวัดที่นับว่าเป็นศูนย์กลางทางด้านเศรษฐกิจและความเจริญคือจังหวัดเชียงใหม่

๒. ภาคเหนือตอนล่าง ประกอบด้วยพื้นที่ ๙ จังหวัดคือ จังหวัดพิษณุโลก สุโขทัย อุตรดิตถ์ ตาก พิจิตร กำแพงเพชร นครสวรรค์ อุทัยธานี และจังหวัดเพชรบูรณ์ ภาคเหนือตอนล่างมีพื้นที่รวมกันทั้งสิ้น ๗๖,๙๖๓ ตารางกิโลเมตร มีประชากร ๕,๐๒๔,๘๙๐ คน มีอัตราเฉลี่ยความหนาแน่นของประชากร ๖๔ คนต่อตารางกิโลเมตร ลักษณะภูมิประเทศของภาคเหนือตอนล่างส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำปิง ยม และน่าน ซึ่งเป็นพื้นที่ตอนบนของแอ่งเจ้าพระยาหรือที่เรียกว่าบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบน ลักษณะพื้นที่ของภาค

*รองศาสตราจารย์ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มศว พิษณุโลก

เหนือตอนล่างจะลาดเอียงจากเหนือลงใต้ ส่วนบริเวณขอบด้านตะวันตกและด้านตะวันออกของภูมิภาคเป็นที่ราบลูกคลื่นต่อเนื่องไปยังภูเขาซึ่งเป็นขอบที่สูงทั้งสองด้านของภูมิภาคนี้ จังหวัดที่นับว่าเป็นศูนย์กลางทางด้านเศรษฐกิจและความเจริญคือจังหวัดพิษณุโลก

ความสำคัญของภาคเหนือในทางประวัติศาสตร์

ในอดีตบริเวณภาคเหนือเคยเป็นศูนย์กลางของชุมชนและอาณาจักรใหญ่ที่ปรากฏชื่อในประวัติศาสตร์ชนชาติไทยคือ อาณาจักรลานนาไทยและอาณาจักรสุโขทัย โดยเฉพาะอาณาจักรสุโขทัยนับว่าเป็นอาณาจักรของคนไทยอาณาจักรแรกที่ปรากฏชื่อเสียงในภูมิภาคแหลมทอง ในปัจจุบันนี้บริเวณจังหวัดที่เป็นที่ตั้งของอาณาจักรทั้งสองยังปรากฏซากโบราณสถานซึ่งแสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองในอดีต

๑. อาณาจักรลานนาไทย ก่อนที่จะมีการรวบรวมหัวเมืองต่างๆ เข้าเป็นอาณาจักรลานนาไทยในปี พ.ศ. ๑๘๒๔ นั้น บริเวณภาคเหนือตอนบนมีอาณาจักรและเมืองที่สำคัญหลายแห่งเช่น อาณาจักรโยนกเชียงแสน (ตั้งที่อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย) อาณาจักรหริภุญชัย (จังหวัดลำพูน) อาณาจักรพะเยา นอกจากนี้เมืองแพร่ เมืองน่าน ก็นับว่าเป็นเมืองอิสระที่มีอำนาจปกครองตนเอง จนถึงสมัยพระเจ้ามังรายได้รวบรวมดินแดนต่างๆ เข้าด้วยกันและสถาปนาเมืองเชียงใหม่เป็นเมืองหลวงทางลุ่มแม่น้ำปิง เมืองเชียงราย เชียงแสนเป็นเมืองหลวงทางลุ่มแม่น้ำกก แม่น้ำโขง อาณาจักรลานนาไทยปรากฏชื่อเสียงมากที่สุดใสมัยพระเจ้าติโลกราชเพราะเป็นสมัยที่เริ่มรุกรานอาณาจักรอยุธยา หลังจากนั้นก็ลดความสำคัญลงจนตกไปอยู่ใต้อำนาจการปกครองของพม่า

อาณาจักรลานนาไทยตกอยู่ใต้อำนาจการปกครองของพม่าบ้าง ของไทยอยุธยาบ้าง และเป็นอิสระในการปกครองตนเองบ้าง จนถึงสมัยกรุงธนบุรีอาณาจักรลานนาไทยก็กลับมาอยู่ใต้อำนาจการปกครองของไทย และเมืองเชียงใหม่นับเป็นศูนย์กลางในการปกครองและป้องกันอันตรายจากการรุกรานของพม่า

๒. อาณาจักรสุโขทัย อาณาจักรสุโขทัยมีศูนย์กลางอยู่ที่เมืองสุโขทัยซึ่งเป็นจังหวัดหนึ่งในบริเวณภาคเหนือตอนล่าง อาณาจักรสุโขทัยมีอำนาจอยู่ในระยะปี พ.ศ. ๑๗๖๒-

๒๐๐๖ ขณะที่อาณาจักรสุโขทัยมีอำนาจเต็มที่ในสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราชนั้น อาณาจักรสุโขทัยมีอาณาเขตกว้างใหญ่ไพศาล มีพื้นที่ของอาณาจักรมากกว่าเขตแดนของประเทศไทยในปัจจุบันอีก แต่ภายหลังที่เสื่อมอำนาจแล้วอาณาเขตของอาณาจักรได้ลดลงเหลือแต่เมืองสำคัญๆ ในเขตภาคเหนือตอนล่างเท่านั้น ในที่สุดอาณาจักรสุโขทัยก็ถูกผนวกเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรอยุธยา

ภายหลังจากที่อาณาจักรสุโขทัยเสื่อมอำนาจลงแล้วศูนย์กลางความเจริญได้ย้ายมาอยู่ที่เมืองพิษณุโลกซึ่งต่อมามีฐานะเป็นหัวเมืองชั้นเอกของไทยทางเหนือ ในปัจจุบันปรากฏชื่อเมืองเก่าสำคัญๆ ในเขตภาคเหนือตอนล่างหลายเมืองเช่น เมืองศรีเทพ (จังหวัดเพชรบูรณ์) เมืองสองแคว (จังหวัดพิษณุโลก) เมืองนครชุม เมืองซางกราว เมืองไตรตรังษ์ (จังหวัดกำแพงเพชร) เมืองสุโขทัย เมืองศรีสัชชนาลัย (จังหวัดสุโขทัย) เมืองทุ่งยั้ง เมืองพิชัย (จังหวัดอุตรดิตถ์) เป็นต้น

จึงนับได้ว่าบริเวณภาคเหนือในอดีตนั้น เป็นบริเวณที่มีประวัติความเป็นมาที่สำคัญอย่างมาก และทุกจังหวัดในภูมิภาคนี้ในอดีตเป็นแหล่งชุมชนและเมืองสำคัญทั้งสิ้น ทั้งปรากฏซากโบราณสถาน โบราณวัตถุอยู่ทั่วไปในเขตภาคเหนือ

สังคมและวัฒนธรรมของภาคเหนือ

จากสภาพทางด้านภูมิศาสตร์และประวัติความเป็นมาของบริเวณภาคเหนือจะเห็นได้ว่าบริเวณภาคเหนือนี้ได้แบ่งแยกกันออกเป็น ๒ ส่วนมาตั้งแต่อดีต ด้วยเหตุนี้สภาพทางด้านสังคมและวัฒนธรรมของบริเวณภาคเหนือจึงแบ่งแยกออกได้ ๒ บริเวณคือ

๑. ภาคเหนือตอนบน สังคมและวัฒนธรรมของภาคเหนือนี้ นับว่าเป็นสังคมและวัฒนธรรมย่อยของสังคมไทย โดยเฉพาะภาคเหนือตอนบนนี้มีสภาพทางด้านสังคมที่สำคัญสรุปได้ดังนี้

๑.๑ คนภาคเหนือ คนภาคเหนือส่วนใหญ่เป็นคนไทยเชื้อสายหนึ่งที่เรียกว่า ไทยยวนหรือไทยลานนา หรือที่นิยมเรียกกันในปัจจุบันว่า คนเมือง คนภาคเหนือโดยทั่วไปมีรูปลักษณะที่แตกต่างไปจากคนไทยภาคอื่นที่พอสังเกตเห็นได้คือ มีผิวพรรณค่อนข้างขาวไปจนถึงขาว รูปร่างสันทัด

๑.๒ ภาษา ชาวเหนือมีภาษาท้องถิ่นของตนเองและมีภาษาเขียนดั้งเดิมของตนเองเป็นอักษรไทยยวน แต่ปัจจุบันนิยมเขียนด้วยภาษาเขียนไทยกลาง

๑.๓ การปลูกสร้างบ้านเรือน นิยมปลูกบ้านใต้ถุนต่ำและนิยมมุงหลังคาด้วยกระเบื้องมากกว่าสังกะสี แต่ผู้ที่มีฐานะยากจนก็มุงด้วยใบตองตึง ฝาอาจใช้ฟากหรือไม้สัก

๑.๔ อาชีพ ส่วนใหญ่ยังประกอบอาชีพทางด้านเกษตรกรรมคือการทำนา การทำสวนผลไม้และการปลูกพืชเพื่อขาย สำหรับการอุตสาหกรรมที่นับว่าเด่นคือการทอผ้าการทำเครื่องเงินรวมทั้งเครื่องเงินต่างๆ และการแกะสลักไม้เป็นรูปสัตว์ต่างๆ รวมทั้งทำเป็นภาชนะเครื่องใช้ในครัวเรือนด้วย

๑.๕ การแต่งกาย คนภาคเหนือมีลักษณะพิเศษของตอนที่แตกต่างไปจากคนภาคอื่นคือ ชายนิยมแต่งกายด้วยกางเกงขายาวและเสื้อแขนสั้นผ่าอกหรือสวมหัวสีน้ำเงินที่เรียกว่า เสื้อม่อฮ่อม ส่วนสตรีชาวพื้นเมืองนิยมนุ่งผ้าถุงยาว สวมเสื้อผ้าฝ้ายมีลวดลายดอกงดงามแบบพื้นเมือง

๑.๖ ด้านศิลปะและดนตรี ภาคเหนือก็มีลักษณะเด่นของตนเองที่กลมกลืนไปกับวัฒนธรรมส่วนอื่นๆ ของภาค ดังเราจะพบว่าดนตรีพื้นเมืองของภาคจะมีลักษณะสัมผัสเสียงแสดงถึงความอ่อนโยนละมุนละม่อม ไม่โหดโผนฉูดฉาดมากนัก ฟังดูแล้วรู้สึกสบายใจไม่เร้าอารมณ์ให้ตื่นเต้นวูบวาบหรือเปลี่ยนอารมณ์ให้กลับไปกลับมาอย่างรวดเร็วเหมือนดนตรีบางท้องถิ่น การพ้อนรำก็เป็นไปแบบช้าๆ แต่ว่าสวยงามมาก เช่น การพ้อนเล็บ การพ้อนเทียน เป็นต้น

ลักษณะพิเศษอีกประการหนึ่งของวัฒนธรรมภาคเหนือที่ควรกล่าวก็คือความอ่อนน้อมยอมเชื่อฟังต่อผู้มีอำนาจ กับการรักสงบและเอื้ออารีต่อคนทั่วไป โดยเฉพาะคนต่างถิ่น ความเอื้ออารีของชาวเหนือต่อคนต่างถิ่นเช่นนี้จึงทำให้ใครๆ ยากไปเที่ยวเมืองเหนือกันทั้งนั้น

๒. ภาคเหนือตอนล่าง เนื่องจากลักษณะสังคมของบริเวณภาคเหนือตอนล่างเป็นสังคมที่มีพื้นฐานมาจากอาชีพเกษตรกรรมและจากสภาพที่ตั้งอันเป็นศูนย์กลางจึงทำให้วัฒนธรรมซึ่งปรากฏในบริเวณนี้มีลักษณะความเป็นเอกภาพเฉพาะตน กล่าวคือมิได้เป็นการผสมผสานกลมกลืนระหว่างวัฒนธรรมไทยเดิม อินเดียน จีน และตะวันตกเท่านั้น หากมีลักษณะ

สะท้อนของวัฒนธรรมลานนาไทย พุกาม ลานช้างและไทยเดิมภาคกลางอยู่ด้วย การกลมกลืนกันของวัฒนธรรมดังกล่าวเป็นมาไม่ต่ำกว่า ๗๐๐ ปี เป็นผลให้เกิดวัฒนธรรมสะท้อนอันมีคุณสมบัติแตกต่างจากวัฒนธรรมต้นเค้าเดิม

หากจะได้มีการศึกษาค้นคว้าในทางศิลปะแล้ว ก็น่าเชื่อได้ว่าจะได้รายละเอียดอันเป็นประโยชน์ทางวิชาการโดยตรงในคำของภาษา ทั้งภาษาถิ่น เช่น เหนือ ไช่ง พวน ภาษาชาวเขาและภาษาชนบท อาจศึกษาวรรณกรรมมุขปาฐะและวรรณกรรมลายลักษณ์ซึ่งมีการสะสมรวบรวมไว้ตามวัดต่างๆ และอีกส่วนหนึ่งก็กระจัดกระจายรอการรวบรวมและทำหยาการศึกษา ส่วนทางด้านจิตรกรรม สถาปัตยกรรม ศึกษกรรมและประติมากรรมนั้น ปรากฏทั้งในระดับช่างหลวงและฝีมือพื้นบ้าน ผู้ค้นคว้าทั้งทางด้านศิลปะและคติชนวิทยาจะได้พบกับแหล่งข้อมูลอันสมบูรณ์แหล่งหนึ่ง

ในเชิงมนุษยศาสตร์ ดินแดนภาคเหนือตอนล่างมั่งคั่งไปด้วยขนบธรรมเนียมประเพณีพื้นบ้าน คุณธรรม ศิลปกรรม ปรัชญา มารยาทในสังคม ระเบียบปฏิบัติในสังคม เป็นเฉพาะตนไม่คล้ายภาคกลางเลยทีเดียว แต่ก็แตกต่างจากภาคเหนือตอนบน นอกจากนั้นแล้วหลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีอันจะเป็นสิ่งคลี่คลายความเป็นมาของอารยธรรมไทยนั้นมียูอยู่พร้อมในดินแดนแห่งนี้ ทั้งที่ได้สำรวจศึกษาแล้วและยังมีได้มีการศึกษา

ส่วนเรื่องของการช่างฝีมือนั้น ดินแดนแห่งนี้มีความน่าพิศวงชวนให้ศึกษาอย่างยิ่ง ไม่ว่าจะเป็นการเย็บปักถักร้อย การแกะสลัก การทอผ้า การจักสาน การทำเครื่องเงินเครื่องทอง การทอเสื่อ ตลอดจนการทำเครื่องปั้นดินเผา

การเล่นพื้นบ้านของดินแดนภาคเหนือตอนล่างเป็นที่รู้จักแพร่หลายกันในหมู่นักคติชนวิทยา เพลงพื้นบ้านของอุทัยธานีและนครสวรรค์เผยแพร่ไปทั่วภาคกลาง ดนตรีพื้นบ้านของพิษณุโลกและสุโขทัยทำหยาการค้นคว้าและตรวจสอบ ความรู้ ในเชิงการใช้สมุนไพรของดินแดนภาคเหนือตอนล่างมีมาช้านานด้วยเหตุที่เป็นแหล่งที่อุดมสมบูรณ์ด้วยสมุนไพรนั่นเองจึงทำให้การศึกษากาการแพทย์พื้นบ้านยังคงดำเนินอยู่

วัฒนธรรมของดินแดนภาคเหนือตอนล่าง นอกจากจะเป็นสมบัติของคนไทยทุกคนในปัจจุบันแล้ว ยังเป็นทรัพยากรของคนไทยในอนาคต การศึกษาค้นคว้าวัฒนธรรมแห่งนี้ไว้ นอกจากจะเป็นการทำให้เกิดความเป็นชาติไทยแล้ว ยังเป็นการปกป้องสิทธิของเยาวชนไทยซึ่งมีสิทธิอันชอบธรรมที่จะได้เชยชมความงดงามและความจริงของชาติของเขาอีกด้วย

วัดจุฬามณี

รองศาสตราจารย์เฉลิม พงศ์อาจารย์*

วัดจุฬามณีเป็นวัดเก่าแก่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ตั้งอยู่ห่างจากตัวเมือง
พิษณุโลกไปทางทิศใต้ประมาณ ๔ กิโลเมตร ภายในบริเวณวัดมีโบราณสถานเก่าแก่ที่สร้าง
อยู่ใกล้เคียงกันหลายยุคหลายสมัย จากหลักฐานต่าง ๆ พอประมวลเรื่องราวของวัดจุฬามณี
ได้ดังนี้

วัดจุฬามณีแต่เดิมเป็นเทวสถานทางศาสนาพราหมณ์ องค์พระปรางค์สร้างตาม
แบบปรางค์ขอม คงจะสร้างขึ้นมารุ่นเดียวกับพระปรางค์วัดศรีสวาย และพระปรางค์วัด
พระพายหลวงที่เมืองสุโขทัย ในสมัยขอมเรืองอำนาจ กล่าวคือประมาณพุทธศักราช ๑๕๐๐-
๑๗๕๐ อาณาจักรพระนครหลวงของพวกขอมรุ่งเรืองและมีอำนาจ พวกขอมได้ขยายอำนาจ
เข้าครอบงำบริเวณลุ่มน้ำเจ้าพระยาหลายครั้ง และในช่วงที่พวกขอมเรืองอำนาจนั้น บริเวณ
เมืองเก่าสุโขทัย และบริเวณเมืองพิษณุโลกคงจะเป็นชุมชนใหญ่ที่มีคนอาศัยอยู่หนาแน่น เป็น
บ้านเป็นเมืองแล้ว แหล่งชุมชนคงกระจายอยู่ทางวัดจุฬามณีบริเวณตัวเมืองพิษณุโลกปัจจุบัน
และคงจะกระจายไปทางตะวันออกจนถึงเขาสมอแครง เมื่อไม่นานมานี้ชมรมผู้สนใจประวัติ-
ศาสตร์เมืองพิษณุโลก ซึ่งนำโดยพลตรีรวมศักดิ์ ไชยโกมินทร์ รองแม่ทัพภาคที่ ๓ ประธาน
ชมรมฯ ได้ไปสำรวจค้นหากำมู่บ้านพราหมณ์ที่ปรากฏในพงศาวดารเหนือ ปรากฏว่าได้พบซาก
โบราณสถาน ซึ่งสันนิษฐานว่าเป็นเทวสถานในศาสนาพราหมณ์ในบริเวณร้องโพธิ์ ทางแยก
ไปอุตรดิตถ์ จากซากพระปรางค์แบบของขอมและซากเทวสถานที่พบสันนิษฐานว่าพวกขอม
คงจะมีอำนาจครอบคลุมมาถึงสุโขทัย และพิษณุโลก ชุมชนในเมืองพิษณุโลกคงจะเล็กกว่า
และมีความสำคัญน้อยกว่าเมืองสุโขทัย

* รองศาสตราจารย์ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มศว พิษณุโลก

ครั้นมาถึงสมัยพ่อขุนศรีอินทราทิตย์สถาปนากรุงสุโขทัยเป็นราชธานี และขับไล่อิทธิพลของขอมออกไป เทวสถานแบบขอมได้รับการปรับปรุงให้เป็นพุทธสถาน มีการสร้างวิหาร เจดีย์ขึ้นในบริเวณเทวสถานต่างๆ เช่น ที่วัดพระพายหลวง วัดศรีสวาย เป็นต้น แต่ที่พระปรารภวัดจุฬามณีคงมิได้รับการเอาใจใส่ ไม่มีร่องรอยการสร้างพุทธสถานในบริเวณวัดจุฬามณีที่สร้างในสมัยสุโขทัยเลย เข้าใจว่าในสมัยสุโขทัยตัวเมืองพิษณุโลกคงตั้งอยู่บริเวณตัวเมืองปัจจุบัน มีศูนย์กลางของเมืองคือบริเวณวัดพระศรีมหาธาตุ

มาถึงรัชสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถแห่งกรุงศรีอยุธยาซึ่งเป็นสมัยที่อาณาจักรกรุงศรีอยุธยาดำเนินการรวมอาณาจักรสุโขทัยเข้าเป็นอาณาจักรเดียวกัน ในครั้งนั้นพระยาเมืองเซียงได้คบคิดกับพระเจ้าติโลกราช มหาราชเมืองเชียงใหม่ยกกองทัพมาโจมตีเมืองสุโขทัยพิษณุโลก กำแพงเพชร ในปี พ.ศ. ๑๙๙๔ และยกมาตีอีกครั้งในปี พ.ศ. ๒๐๐๔ สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถได้ยกกองทัพขึ้นมาขับไล่กองทัพเชียงใหม่ออกไปพ้นหัวเมืองฝ่ายเหนือได้จากการที่มีศึกเชียงใหม่ยกมารุกรานหัวเมืองทางฝ่ายเหนืออื่นเองทำให้สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถเสด็จมาเสวยราชสมบัติที่เมืองพิษณุโลก ในปี พ.ศ. ๒๐๐๖ แล้วโปรดเกล้าให้สมเด็จพระบรมราชา ราชโอรส เสด็จไปปกครองกรุงศรีอยุธยา และในปีนั้นพระเจ้าติโลกราชยกกองทัพลงมาตีหัวเมืองฝ่ายเหนืออีกครั้งที่ ๓ สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถได้ทรงชนช้างกับหมื่นตั้งนคร แม่ทัพใหญ่ของกองทัพเชียงใหม่ และสามารถป้องกันหัวเมืองฝ่ายเหนือเอาไว้ได้อีกครั้ง

พระราชพงศาวดาร ฉบับหลวงประเสริฐกุล่าว่า “ศักราช ๘๒๖ วอกศก (พ.ศ. ๒๐๐๗) สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถเจ้าสร้างพระวิหารวัดจุฬามณี ศักราช ๘๒๗ ระกาศก (พ.ศ. ๒๐๐๘) สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถเจ้าทรงผนวช ณ วัดจุฬามณี ๘ เดือน แล้วลาผนวช” ข้อความในพระราชพงศาวดารกล่าวถึงวัดจุฬามณีเพียงเท่านั้น แต่ในศิลาจารึกวัดจุฬามณีซึ่งสร้างขึ้นในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ได้กล่าวบรรยายให้รายละเอียดยิ่งกว่าว่า “ลุศักราช ๘๒๖ ปีวอกนักษัตร อันดับนั้นนั้น สมเด็จพระรามาธิบดีศรีบรมไตรโลกนาถพิตรเป็นเจ้า ได้สร้างอารามจุฬามณีที่จะเสด็จออกทรงมหาภิเนษกรรม ขณะนั้นนเกราชทั้งสามเมืองคือพระยาล้านช้างแลมหาราชพญาเชียงใหม่ แลพญาหงสาวดี ชมพระราชศรัทธา ก็แต่งเครื่องอัฐบริวารให้มาถวาย

ข้าพระจำนวน ๑๘ คน ไว้สำหรับพระอารามด้วย เพราะไพร่ข้าพระแต่เดิมนี้ ได้แตกฉาน
ชานเช่นสูญหายไป จึงได้พระราชทานไพร่ข้าพระสำหรับทางวัดได้ใช้สอยต่อไป ถึงความใน
ศิลาจารึกว่า

“พุทธศักราชได้ ๒๒๒๒ ปีปลาย ๑๐ เดือนห้าวันออกโทศก (จุลศักราช ๑๐๔๒) รุ่ง
แล้วห้าโมง หลวงสิทธิมหาดเล็กรับพระราชโองการและหมื่นราชสังฆการีรับหมายรับผ้าพระราช
ทาน ให้พระครูธรรมไตรโลกนารถราชมนีสีลวิสุทธาจารย์ อธิการณอารามจุฬามณีทาบรอย
พระพุทบาท ด้วยพระเศษสมเด็จพระบรมพิตรพระราชสมภารธรรมมิกราชาธิราชเจ้าผู้ประเสริฐ
ในภพมีพระโองการตรัสให้อนุญาต ให้ไปประดิษฐานไว้ ณ อารามวัดจุฬามณีเป็นที่นมัสการ
แต่สมเด็จพระพรหมณาจารย์และประชาราษฎร์อันมิได้มานมัสการพระพุทบาท แลจึงพระราชทาน
แผ่นศิลาควร (อุฑูณา) พระพุทบาท แลแผ่นศิลาแผ่นหนึ่งให้ลงจากพระราชพงศารดาร
และพระราชตำราแลกลับไปนาข้าพระจุฬามณี อันประจุพระเกษา และเป็นข้าพระพุทบาท
ลศักราช ๑๐๔๓ ปีระกาตรีนิศก วันศุกร์ ขึ้นค่ำหนึ่งยามศุกร์ ๑๐ ขึ้นฤกษ ๒๑ รัับพระพุท-
บาทประดิษฐานไว้ในมณฑป

.....ศกเดือนอ้ายขึ้นสิบเอ็ดค่ำ
ระกานักษัตร์ตรีนิศก จึงพระศรีสรรเพชญ์ สมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหามหากษัตร์
ศวรราชาธิราชเมศวรธรรมิกราชเดโชชัย บรมเทพาติเทพตรีภูวนาธิเบศร โลกเชษฐวิสุทธิมกุฏ
พุทธานุกรบรมจักรพรรดิศวรธรรมิกราชาธิราชอันประเสริฐเสด็จอยู่ในพระที่นั่งศรีสุริยาสน์
อมรินทร์ราชมहाสถานโดยอุคตราภิมุข จึงพระพิมลธรรมอนันตญาณสุทธอุคตมราชกระวี ศรี
สงฆบรินายกตีปฏิภกธรรวญาณคำภีรธรรมราชมนีบพิตร ถวายพระพรทูลพระกรุณาว่าเมื่อ
พิชณโลกแต่ก่อนนั้น มีข้าพระเป็นกัลปนาพระราชทานอุทิศไว้ว่าหรับพระอาราม แลบัดนี้
ข้าพระทั้งปวงแตกฉานชานเช่นอยู่ แลคนเป็นเดิมข้าพระไปอยู่อื่นนั้นควรภิกษุ.....(ศิลา-
จารึก).....ทั้งสิบแปดคนนี้เป็นข้าพระ ณ อารามจุฬามณี.....ตัวบุคคลผู้ใดแลเอาคนข้า
พระสิบแปดคนอันพระกัลปนา.....ไปใช้สอยกิจราชการ.....(จารึก).....ไปทำสิ่งใด
สิ่งหนึ่ง.....(จารึก) จะไปตกรนรกหมกไหม้ได้บาดาลได้ทุกชั้นวันตร แล้วอย่าได้พบพระ-
พุทพระธรรม พระสงฆ์จกทุกชาติเลยา”

วัดจุฬามณีจะเป็นวัดสร้าง ไม่มีพระสงฆ์จำพรรษาตั้งแต่เมื่อใดไม่ปรากฏหลักฐาน จนถึงสมัยรัชกาลที่ ๔ เมื่อคนไทยเริ่มสนใจศึกษาประวัติศาสตร์และโบราณคดี จึงมีการค้นหา วัดจุฬามณีที่กรุงเก่าแต่ไม่พบ จนกระทั่งได้หนังสือพงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐจึงได้ทราบ ว่าวัดจุฬามณีอยู่ที่เมืองพิษณุโลก และในขณะที่กำลังโจทขานกันเรื่องนี้อยู่ สมเด็จพระเจ้าอยู่ ยาเธอเจ้าฟ้ากรมขุนลพบุรีราเมศวร์ เสด็จขึ้นมาตรวจราชการมณฑลไทยที่เมืองพิษณุโลก ไป พบศิลาจารึกที่วัดจุฬามณีจารึกเรื่องราวการสร้างวัดซึ่งตรงกับความในพงศาวดารฉบับหลวง ประเสริฐ จึงได้คัดข้อความในศิลาจารึกมาลงพิมพ์พร้อมกับการพิมพ์พระราชพงศาวดารฉบับ หลวงประเสริฐ

ปัจจุบันวัดจุฬามณีได้มีพระสงฆ์มาจำพรรษา มีการสร้างกุฏิศาลาขึ้นมาใหม่ และกรมศิลปากรได้ทำการปฏิสังขรณ์โบราณสถานของวัดจุฬามณีจนกลายเป็นโบราณสถาน ที่นักทัศนาจรจากที่ต่าง ๆ ไปเที่ยวชมเป็นจำนวนมาก

พระพุทธรูป

จ.ส.อ. ดร.ทวี บุรณเขตต์*

พระพุทธรูป คือ พระรูปจำลองแทนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ในหลายประเทศ หลายยุค หลายสมัย ที่มีพลเมืองนับถือพระพุทธศาสนา ตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน ได้มีการสร้างพระพุทธรูปไว้เคารพสักการะจำนวนมากมาย มีขนาดและแบบแตกต่างกัน มีทั้งองค์เล็กที่สุดจนถึงองค์ใหญ่มาก

วัสดุที่ใช้สร้างแตกต่างกันตามยุค ตามสมัย เช่น ศิลานิตต่างๆ ดินเผา ปูนปั้น ไม้แกะ และโลหะ

พระพุทธรูปในประเทศไทย

พระพุทธรูป (ศิลปะไทยแท้) แบ่งออกเป็น ๕ แบบ คือ ศิลปเชียงแสน ศิลปะสุโขทัย ศิลปะอู่ทอง ศิลปะอยุธยา และรัตนโกสินทร์

- ศิลปะเชียงแสน ตั้งแต่ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๖-๒๑
- ศิลปะสุโขทัย ตั้งแต่ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๙-๒๐
- ศิลปะอู่ทอง ตั้งแต่ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๗-๒๐
- ศิลปะอยุธยา ตั้งแต่ราวพุทธศตวรรษที่ ๒๐-๒๓
- ศิลปะรัตนโกสินทร์ ตั้งแต่ราวพุทธศตวรรษที่ ๒๔-ปัจจุบัน

พระพุทธรูปมีหลายปางด้วยกัน แต่ที่นิยมสร้างกันมากคือ พระนั่งปางสมาธิ และปางมารวิชัย พระยืนปางลีลา

ราชาศัพท์พุทธลักษณะ

พระเกตุ = เพลวที่เศียร, พระเศียร = หัว, พระศก = ผม, พระเกศา = ผมไร
พระเกศา = ขอบผม, พระโมฬี = จุก, พระจุไร = ไรจุก, พระพักตร์ = หน้า, พระนลาฏ

* ทรัพยากรมนุษย์ศึกษาและวิจัยวัฒนธรรมพื้นบ้านหัวเมืองฝ่ายเหนือ มสว. พิษณุโลก

= หน้าผาก, พระชนง = คิ้ว, พระอุณาโลม = ขนระหว่างคิ้ว, พระเนตร = ตา, พระนาสิก = จมูก, พระโอษฐ์ = ปาก, พระปราง = แก้ม, พระกรรณ = หู, ต้นพระหนุ = ขากรรไกร, พระหนุ = คาง, พระกรรเจียก = จอนหู, พระศอ = คอ, พระรากขวัญ = ไหล่ปลาร้า, พระอุระ = อก, พระทรวง = อก, พระถัน = นม, พระเต้า = เต้านม, พระอุทร = ท้อง, พระนาภี = สะท้อง, ปั้นพระองค์ = เอว, พระกฤษฎี = เอว, พระปรักวี = สี่ข้าง, พระอังสา = ป่า, พระพาหา = แขน, พระพาหุ = ต้นแขน, พระกร = ปลายแขน, พระเพลา = ตัก, พระอุรา = โคนขา, พระหัตถ์ = มือ, พระขनु = เข่า, พระขงฆ์ = แข้ง, หลังพระขงฆ์ = น่อง, พระบาท = เท้า

สัดส่วนในการสร้างพระพุทธรูป

การสร้างพระพุทธรูปในสมัยโบราณนั้นมีสัดส่วนในการสร้างพระพุทธรูปแตกต่างกันไป แต่นิยมมากที่สุดและถือว่าเป็นการใช้สัดส่วนหรือเป็นรูปแบบที่มาตรฐานในการสร้างพระพุทธรูป จะวัดสัดส่วนโดยยี่วิธีการตั้งเช่น หากจะสร้างพระพุทธรูปองค์ใหญ่ขนาดหน้าตัก ๓ ศอกขึ้นไป จะวัดสัดส่วนโดยยี่ระยะหน้าตักพระพุทธรูปเป็นหลัก ซึ่งจะวัดจากพระชานุ (เข่า) ทั้งสองข้าง แล้วนำระยะห่างจากพระชานุทั้งสองตั้งเป็นแนวตั้ง จากข้อพระบาท (ข้อเท้า) ตอนล่างขึ้นไปเป็นส่วนของพระชนง (คิ้ว) และใช้ระยะส่วนเดียวกันนี้วัดแยกจากพระชานุไปที่ต้นพระพาหา (ต้นแขน) ด้านทแยงอีกด้านหนึ่งก็วัดโดยวิธีเดียวกัน

ส่วนพระพักตร์ซึ่งถือว่าเป็นจุดรวมแห่งความสนใจของพระพุทธรูป ซึ่งประชาชนจะพิจารณาคือเป็นอันดับแรก เป็นส่วนที่ก่อให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาในตัวแทนของพระพุทธเจ้าจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้ปั้นจะต้องพิถีพิถันปั้นรูปแบบให้งดงาม ยิ่งพิจารณาก็ยิ่งศรัทธา นำเลื่อมใสทำให้จิตใจสงบสุขดังเช่น พระพักตร์ของหลวงพ่อกุศลชินราชในวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดพิษณุโลก เป็นต้น

ซึ่งผู้นั้นจะใช้สัดส่วนในการสร้างดังนี้ จะแบ่งระยะของดวงพระพักตร์พระพุทธรูปโดยวัดแนวตั้งเป็น ๓ ส่วนเท่าๆกัน วัดระหว่างไรพระเกศา (ขอบผม) ไปจนถึงพระหนุ (คาง) แล้วจึงแบ่งเป็นระยะเท่าๆกันออกเป็น ๓ ส่วนจะวัดจากไรพระเกศาไปจดแนวพระเนตร (ตา) ๑ ส่วน วัดจากแนวพระเนตรไปจดปลายพระนาสิก (จมูก) ๑ ส่วน วัดจากพระนาสิก

ไปจดพระหนู ๑ ส่วน ในส่วนพระเศียรก็เช่นเดียวกันให้วัดระยะเป็นอีก ๑ ส่วน ระยะห่างดังกล่าวก็นำมากำหนดความยาวของพระโอษฐ์ (ปาก) ของพระพุทธรูป อาจถือได้ว่าเป็นสัดส่วนพระพุทธรูปที่ถูกต้องและสวยงาม

แต่ผู้ปั้นพระพุทธรูปอื่น ๆ อาจไม่คำนึงในสัดส่วนนี้ก็ได้แล้วแต่ความพอใจของแต่ละสมัย

วิธีการหล่อพระพุทธรูป

๑. การสร้างพระประธาน

สำหรับประธานองค์ใหญ่ ๆ ต้องต่อไม้กระดานเป็นพื้นที่แข็งแรงพอที่จะรับน้ำหนักได้ วางบนพื้นที่เรียบโดยใช้ระดับน้ำจับเป็นหลัก จากนั้นก็เตรียมทรายหยาบ ๓ ส่วน ดินเหนียว ๑ ส่วน ผสมกับน้ำให้เข้ากันดีแล้วปั้นเป็นรูปกลม ๆ วาดรูปส่วนที่เป็นมาตรฐานลงบนพื้นที่เตรียมไว้ ใช้ดินที่ผสมเตรียมไว้ปั้นตามรอบฐานขึ้นมาจนเป็นองค์พระแล้วตกแต่งให้เรียบร้อย

เตรียมริตขผึ้ง (พาราฟิล, ชัน, ชีวัว) ให้เป็นแผ่น ๆ กว้างพอเหมาะกับองค์พระที่ต้องการ แล้วนำเอาขผึ้งที่ริตเตรียมไว้มาตามองค์พระให้ทั่ว สำหรับรอยต่อใช้เหล็กเผาไฟให้ร้อนและจไปที่ขผึ้งเพื่อเชื่อมรอยต่อระหว่างแผ่นขผึ้งให้ติดกันแล้วปั้นแต่งส่วนต่างๆ ให้สวยงาม พระจะสวยงามอยู่ที่ขั้นนี้

๒. การเข้าดินพระ

เมื่อได้หุ่นพระขผึ้งแล้ว จากนั้นก็ใช้ดินนวลผสมกับน้ำชีวัว ทาให้ทั่วประมาณ ๕ ครั้ง เพื่อให้ผิวพระเรียบ เวลาเอาดินผสมทรายหุ้มจะได้ไม่เป็นรอยเม็ดทรายแล้วนำหุ่นพระขผึ้งมาต่อชนวนตามที่ต่าง ๆ พร้อมกับตอกตะปู (ตอกทอย) ที่มีขนาดเหมาะสมกับหุ่นพระที่แต่งเสร็จตอกให้ทั่วทั้งองค์พระ เพื่อไม่ให้ดินชั้นในกับดินชั้นนอกเคลื่อน เพราะเวลาเผาไฟร้อนขผึ้งจะละลายไหลออกหมดกลายเป็นที่ว่าง

จากนั้นนำดินนวลผสมทรายละเอียดในอัตราส่วน ๑ ต่อ ๓ ผสมน้ำพอประมาณให้เข้ากัน เรียกว่า ดินอ่อนหรือดิน ๑ จากนั้นก็ต่อชนวนต่อที่ติดไว้ตามที่ต่าง ๆ กับองค์พระเป็นทางให้น้ำทองไหลลงสู่พิมพ์แทนขผึ้ง

ต่อไปนำดินเหนียวผสมกับทรายละเอียดในอัตราส่วน ๑ ต่อ ๓ ผสมน้ำพอประมาณ ย่ำให้เข้ากันแล้วเปะทับดินผิวครั้งแรกเรียกว่า ดิน ๒ หรือดินแก่แล้วใช้เหล็กเส้นเล็ก ใหญ่ ตามขนาดหุ่นพระเพื่อกันหุ่นแตกเวลาเคลื่อนย้ายหรือเททอง เมื่อดิน ๒ แห้งดีแล้วจึงจะเอาดินเหนียวผสมทรายหุ้มทับเหล็กลงไป เรียกว่า ดินทับปลอก เมื่อดินชั้นนี้แห้งดีแล้วก็พร้อมจะนำไปหล่อได้

๓. การหล่อพระ

ขั้นแรกต้องเตรียมเตาเผาหุ่นพระ โดยการใช้อิฐมอญเรียงสลับกันก่อเป็นแท่นสี่เหลี่ยมเพื่อวางหุ่นพระแล้วคว่ำพระเศียรลง ใช้แป้นน้ำค้ำยันไว้ไม่ให้หุ่นล้ม เอาลวดมดกให้แน่น จากนั้นก่ออิฐมอญสลับเป็นเตาขึ้นให้ห่างจากองค์พระพอประมาณ ด้านเตาตอนล่างทำเป็นประตูสำหรับใส่ฟืน ๒ ด้าน

จากนั้นก่อไฟเตาหุ่นสำรอกขี้ผึ้งจนหมด โดยใส่ฟืนทีละน้อยแล้วใส่มากขึ้นตามลำดับ จนกระทั่งหุ่นที่เผามีสีแดงเหมือนอิฐสุกและให้คู้ที่อิฐที่วางบนปากจอกโดยหงายแผ่นอิฐขึ้น ถ้าพิมพ์หุ่นสุกดีแล้วจะไม่มีควันดำติดอยู่ (ปากจอก คือ ดินที่ผสมแล้วทำเป็นรูปกรวยสำหรับเทน้ำทองลงไปตามชนวนและทำเป็นที่ระบายอากาศด้วย)

ในขณะที่เดียวกันต้องก่อเตาหลอมโลหะโดยใช้อิฐมอญก่อเป็นรูปสี่เหลี่ยมกว้างยาวตามความเหมาะสมกับขนาดเบ้าหลอม ใช้ดินเหนียวผสมทรายฉาบอิฐข้างนอกและข้างในเพื่อไม่ให้เตาพัง ก่อไฟใช้ถ่านเป็นเชื้อเพลิง ใช้พัดลมเป่าจนกระทั่งโลหะละลายเป็นน้ำทองมีเปลวสีเหลืองขึ้นมาแสดงว่าน้ำทองใช้ได้ ก่อนที่จะเททองนั้นจะต้องดับไฟหรือแผ่นดินรอบเตาออกดับไฟด้วยน้ำและเอาดินเหนียวอุดตามรอยที่แตกร้าวต่างๆ เสียก่อน จากนั้นก็เอาคีมถอนเบ้าออกจากเตา นำน้ำทองมาเทที่ปากจอกหุ่นทิ้งไว้ให้เย็นแล้วทุบดินนอกออก แล้วลวดออกเพื่อส่งไปยังแผนกขัดต่อไป

๔. การขัดพระและลงรักปิดทอง

เมื่อทุบดินออกหมดแล้วก็จะได้องค์พระแต่ยังไม่เรียบร้อย ดังนั้นต้องใช้เครื่องมือตัดก้านชนวนออก สกัดเศษทองที่แลบออกมา ขัดด้วยเครื่องมือและตะไบผิวพระจะเรียบ ถ้าเนื้อพระเป็นหลุมหรือบ่อขนาดเล็กใหญ่ซึ่งจะต้องใช้เม็ดไขปลาใส่ลงไปย่ำด้วยเหล็กส่ง

ให้แน่น จากนั้นก็ตกแต่งลวดลายที่ไม่ชัด ถ้าส่วนใดหล่อไม่ดีก็ใช้ลวดทองเหลืองเชื่อมหรือหล่อเนื้อตอนที่เสียไปมาเชื่อมติดใหม่แล้วลงตะไบ ลงขอให้เรียบแล้วนำไปขัดเงาต่อไปให้
 ชนเงา

ถ้าจะปิดทองก็นำพระไปโป้วสีและขัดให้เรียบด้วยกระดาษทราย โป้วสีต้องทา
 สีเสียก่อนเมื่อโป้วสีเรียบร้อยแล้วตากแดดให้แห้ง ขัดซ้ำให้เรียบร้อย จากนั้นก็ทำรูก้น
 เกลียงและปิดทองต่อไป

รายงานผลการวิจัยเพลงเด็กเมืองแพร่

ผู้ช่วยศาสตราจารย์กมล การกุศล*

ในปัจจุบันนี้สังคมไทยเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว เนื่องด้วยความสำเร็จทางด้านเทคโนโลยีและอิทธิพลวัฒนธรรมของชาติอื่น ทำให้คนไทยมีแนวโน้มที่จะทิ้งสิ่งที่เคยปฏิบัติกันมาแต่ก่อน เช่น การกล่อมเด็กตามแบบวิถีเดิมก็เริ่มหายไป เพราะผู้เลี้ยงและดูแลเด็กส่วนใหญ่มักจะเป็นผู้รับจ้าง ซึ่งมีได้มีความรัก ความผูกพัน หรือความห่วงใยเอื้ออาทรต่อเด็ก เหมือนเช่นพ่อแม่กับลูก หรือผู้มีความสัมพันธ์ทางสายโลหิตเช่นแต่ก่อนคนเลี้ยงมักกล่อมเด็กด้วยเสียงวิหุ่ ด้วยบทเพลงสมัยใหม่ที่ตนชื่นชอบ เพลงร้องเล่นและเพลงประกอบการเล่นของเด็กก็แทบจะไม่มีผู้จำได้ เพราะเด็กไปร้องเพลงที่จดจำมาจากภาพยนตร์ในโทรทัศน์ เช่น เพลงจีน เพลงญี่ปุ่น เป็นต้น และหันเหไปเล่นของเล่น เล่นเกม หรือกีฬาสมัยใหม่กันเป็นส่วนใหญ่

การเปลี่ยนแปลงสภาพสังคมอย่างรวดเร็วเช่นนี้ มีแนวโน้มที่น่าวิตกว่า เราอาจจะสูญเสียเอกลักษณ์ของชาติบางประการไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพลงเด็ก ซึ่งได้จดจำมาหลายชั่วอายุคน หากไม่มีการเก็บรวบรวมและบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรแล้ว ก็คงจะสูญหายไปทีละทีละนิด ถ้าเป็นเช่นนั้นก็น่าเสียดายอย่างยิ่งที่เราได้ทอดทิ้งสิ่งที่เป็นเครื่องบันทึกเรื่องราวและวิถีชีวิตของเราแต่อดีตโดยสิ้นเชิง

ผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรจะได้เก็บรวบรวม และศึกษาวิจัยเพลงเด็ก เพื่อธำรงรักษาไว้มิให้เสื่อมสูญ และเพื่อเป็นประโยชน์ในการศึกษาเรื่องของไทย โดยเลือกเก็บข้อมูลในจังหวัดแพร่ อันเป็นจังหวัดหนึ่งของภาคเหนือ ด้วยเหตุผลที่ว่า เพลงเด็กของภาคเหนือนี้มีผู้เก็บรวบรวมไว้น้อยมาก และส่วนใหญ่เป็นการเก็บรวบรวมในจังหวัดเชียงใหม่ การเก็บในจังหวัดแพร่ ซึ่งเป็นจังหวัดที่อยู่ใต้สุดของภาคเหนือ มีอาณาเขตด้านใต้ติดต่อกับภาคกลางตอนบน

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มศว พิชณฺ์โลก

คือจังหวัดสุโขทัยและอุตรดิตถ์ อาจได้ข้อมูลที่แตกต่างไปจากเพลงเด็กภาคเหนือที่มีผู้เก็บรวบรวมไว้แล้ว

ความมุ่งหมายของการศึกษาวิจัย

๑. เพื่อรวบรวมเพลงเด็กในจังหวัดแพร่ไว้เป็นลายลักษณ์อักษร
๒. เพื่อศึกษาและจำแนกประเภทของเพลงเด็กในจังหวัดแพร่
๓. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์เนื้อหาของเพลงเด็กในจังหวัดแพร่ ในด้านสภาพสังคมและชีวิตความเป็นอยู่ สภาพภูมิศาสตร์ของท้องถิ่น และคุณค่าทางอารมณ์

วิธีศึกษาวิจัย

๑. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
๒. สืบหาแหล่งข้อมูล คือ จังหวัดแพร่ ซึ่งประกอบด้วยอำเภอต่าง ๆ ๗ อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองแพร่ อำเภอสูงเม่น อำเภอสอง อำเภอลอง อำเภอวังชิ้น และอำเภอเด่นชัย
๓. สัมภาษณ์และบันทึกเพลงเด็กจากวิทยากรด้วยเครื่องบันทึกเสียง แล้วถ่ายเสียงเป็นลายลักษณ์อักษร โดยใช้อักษรวิธีภาษาไทย บางเพลงใช้วิธีจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรจากวิทยากรโดยตรง วิทยากรเป็นบุคคลในท้องถิ่นจังหวัดแพร่ ไม่จำกัดเพศ อายุ ตั้งแต่ ๔๐ ปีขึ้นไป จำนวน ๙๓ คน ระยะเวลาที่เก็บข้อมูล ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน ๒๕๒๕ ถึงเดือนมีนาคม ๒๕๒๖
๔. จำแนกประเภทของเพลงเด็ก วิเคราะห์เนื้อหา และเสนอผลแบบพรรณนาวิเคราะห์

สรุปผลการจำแนกประเภทเพลงเด็ก

๑. เพลงกล่อมเด็ก มีทั้งหมด ๕๕ เพลง จำแนกเป็น
 - ๑.๑ เพลงกล่อมเด็กที่มีเนื้อหาทำนองปลอบโยน อ่อนหวานให้หลับ โดยไม่เอ่ยถึงสิ่งตอบแทนเมื่อหลับแล้ว หรือไม่มีคำขู่ มี ๑๖ บท

๑.๒ เพลงกล่อมเด็กที่มีเนื้อหาอ่อนหวานให้หลับ และสัญญาว่าเมื่อหลับแล้วจะมีรางวัลหรือสิ่งตอบแทนให้ มี ๒๗ บท

๑.๓ เพลงกล่อมเด็กที่มีเนื้อหาอ่อนหวานให้หลับ และชูว่าถ้าไม่หลับจะถูกลงโทษ หรือมีอันตราย มี ๑๒ บท

๒. เพลงเด็กร้องเล่น มีทั้งหมด ๙๖ บท จำแนกเป็น

๒.๑ เพลงเด็กร้องเล่นเพื่อความสนุกสนาน มี ๓๒ บท จำแนกเป็น

๒.๑.๑ เพลงร้องเล่นเกี่ยวกับธรรมชาติ มี ๑๐ บท จำแนกเป็น

๒.๑.๑.๑ เพลงร้องเล่นเกี่ยวกับพระจันทร์ มี ๘ บท

๒.๑.๑.๒ เพลงร้องเล่นเกี่ยวกับฝนตก มี ๒ บท

๒.๑.๒ เพลงร้องเล่นเกี่ยวกับสัตว์ มี ๒๐ บท จำแนกเป็น

๒.๑.๒.๑ เพลงร้องเล่นเกี่ยวกับตุ๊กแก มี ๑๔ บท

๒.๑.๒.๒ เพลงร้องเล่นเกี่ยวกับสุนัข มี ๑ บท

๒.๑.๒.๓ เพลงร้องเล่นเกี่ยวกับสัตว์อื่นๆ มี ๕ บท

๒.๑.๓ เพลงร้องเล่นอื่นๆ มี ๓ บท

๒.๒ เพลงเด็กร้องล้อเลียนกัน มี ๖๔ บท จำแนกเป็น

๒.๒.๑ เพลงร้องล้อเลียนเด็กฟันหลอ มี ๑๘ บท

๒.๒.๒ เพลงร้อง ล้อเลียนเด็กที่โกนหัว มี ๗ บท

๒.๒.๓ เพลงร้อง ล้อเลียนเด็กผิวดำ มี ๑ บท

๒.๒.๔ เพลงร้องล้อเลียนเด็กอ้วน มี ๑ บท

๒.๒.๕ เพลงร้องล้อเลียนเด็กขี้เหนียว มี ๙ บท

๒.๒.๖ ร้องเพลงล้อเลียนเด็กขี้แย มี ๒ บท

๒.๒.๗ เพลงร้องล้อเลียนเด็กที่พูดหรือหัวเราะยามที่เขาไม่ยอมให้พูดหรือหัวเราะ มี ๓ บท

๓. เพลงประกอบการเล่น มีทั้งหมด ๗๓ บท จำแนกเป็น

๓.๑ เพลงประกอบการเล่นที่ไม่มีกติกามี ๔๕ บท จำแนกเป็น

๓.๑.๑ เพลงประกอบการเล่นชิงช้า (ซิกจั่งจา) มี ๒๘ บท

๓.๑.๒ เพลงประกอบการเล่นซีกกั้งกู่ หรือซีกก้องก้อ มี ๑๗ บท

๓.๒ เพลงประกอบการเล่นที่มีกติกามี ๒๘ บท จำแนกเป็น

๓.๒.๑ เพลงประกอบการเล่นผีนางตั้ง มี ๒ บท

๓.๒.๒ เพลงประกอบการเล่นซ่อนหา (อุมล) มี ๒๖ บท

รวมเพลงเด็กเมืองแพร่ทั้งหมด ๒๒๔ บท

สรุปผลการวิเคราะห์เนื้อหาเพลงเด็ก

๑. เพลงเด็กเมืองแพร่ ได้ชี้ให้เห็นถึงสภาพสังคมและชีวิตความเป็นอยู่ของชาวแพร่ ดังนี้

๑.๑ การอาชีพ มีการทำไร่ทำนา การเก็บหาของป่า การจับปลา การเลี้ยงสัตว์ การค้าขาย การทอผ้า

๑.๒ อาหารการกิน เป็นอาหารที่ปรุงง่าย ๆ ประหยัด และอร่อย เมื่อรับประทานกับข้าวเหนียว (ข้าวเหนียว) เช่น แกง ตำ หมก อย่าง เป็นต้น

๑.๓ สุขภาพอนามัย โรคภัยไข้เจ็บที่กล่าวถึง คือ โรคฟัน โรคพยาธิ โรคกลากเกลื้อน ชาวแพร่คำนึงถึงการรักษาความสะอาดและสุขภาพอนามัยมาก คนที่สกปรก ผอมซีโรค หรืออ้วน เป็นที่รังเกียจ หรือถูกล้อเลียน

๑.๔ การเลี้ยงดูและอบรมสั่งสอนเด็ก ผู้ที่ทำหน้าที่เลี้ยงดูเด็กมีทั้งพ่อแม่ บู่ ย่า ตา ยาย และพี่ของเด็ก แต่ส่วนใหญ่พ่อแม่ของเด็กมักจะต้องออกไปทำงานนอกบ้าน จึงปล่อยภาระการเลี้ยงดูเด็กไว้ให้กับ บู่ ย่า ตา ยาย หรือพี่ของเด็ก แต่ผู้เลี้ยงดูเด็กจะเป็นใครก็ตาม ล้วนแต่เอาใจใส่ทะนุถนอมเด็กเป็นอย่างดี เอาใจใส่ในการซบถ้อมให้เด็กหลับ เอาใจใส่ด้านความเป็นอยู่ เล่นกับเด็ก หรือสอนให้เด็กเล่น ในด้านการสั่งสอนอบรมเด็กนั้นมีการสอนโดยตรงและโดยอ้อม เช่น สอนให้รักพ่อแม่ บู่ ย่า ตา ยาย ให้เป็นคนขยันขันแข็งให้มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่ตระหนี่ถี่เหนียว ให้อ่านออกเขียนได้ ไม่ให้ประพฤติผิดทางเพศ ไม่ให้เป็นคนลัทธิชโมยน้อย ให้อ่านคัมภีร์ในศาสนา ให้อ่านจักษุสรวมสงบปากสงบคำ

๒. เพลงเด็กเมืองแพร่ สะท้อนให้เห็นถึงสภาพภูมิศาสตร์ของเมืองแพร่ ดังนี้

๒.๑ มีภูเขาและป่าไม้อยู่มากมาย

๒.๒ มีไร่นามาก

๒.๓ มีแม่น้ำลำคลองหลายสาย

๒.๔ มีพืชพรรณหลายชนิด ทั้งที่ชาวบ้านปลูกเป็นการอาชีพ และที่งอกงาม
เติบโตขึ้นเองตามไร่นาป่าเขา

๒.๕ มีสัตว์หลายชนิด ทั้งสัตว์เลี้ยงและสัตว์ป่า

๒.๖ กล่าวถึงปรากฏการณ์ธรรมชาติ เช่น เดือนหงาย ฝนตก น้ำท่วม

๓. เพลงเด็กเมืองแพร่ ให้คุณค่าทางอารมณ์ในด้านต่างๆ คือ อารมณ์รัก
อารมณ์กตค้น อารมณ์ขัน อารมณ์ประชดประชันกระทบกระเทียบ

เคล็ดกลางที่เชื่อกันในการแสดงโขน ละคร ปี่พาทย์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุนทรภู่ นิ่มเนติพันธ์*

ในการแสดง โขน ละคร ดนตรี หรือปี่พาทย์นั้น ได้มีบทบัญญัติ อันนับ
เนื่องมาจาก คติ ความเชื่อทางไสยศาสตร์ เป็นวิชาลึกลับ เกี่ยวกับลัทธิ ปาฏิหาริย์ เวท
มนต์ คาถา อำนาจจิต ที่มีอยู่ในคัมภีร์พระเวทของอินเดีย การปฏิบัติทางไสยศาสตร์
เป็นคติ ความเชื่อที่มีวัตถุประสงค์ เพื่อนำมาซึ่งโชคดี ความสุข ความสำเร็จจัดตั้ง
อปมงคล และภัยพิบัติต่างๆ

ฉะนั้นในการแสดงโขน ละคร ปี่พาทย์ จึงได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับความเชื่อทาง
ไสยศาสตร์ ดังนี้คือ

๑. โหมโรง ตามประเพณีการแสดงจะต้องมี ดนตรี บรรเลงโหมโรง เพื่อให้
ทราบว่ งานมหรสพได้เริ่มแล้ว ดังในตำราทางวิทยาศาสตร์ ของภคมนตรีตอนพระพรหม จัด
การแสดงละครครั้งแรก ถวายพระศิวะกล่าวไว้ว่า

“ข้าแต่พราหมณ์ผู้ประเสริฐ ครั้นแล้วก็ได้เริ่มโหมโรง เป็นครั้งแรกขึ้นในสถานที่
หลังภูเขาหิมวันต์” และอีกตอนหนึ่ง กล่าวว่า “ในการโหมโรงนี้ท่านจะประกอบให้ดี ในอัน
จะขับร้อง และพ้อนรำ ซึ่งจะทำให้เจริญรุ่งเรือง อนึ่งท่านจะได้บรรยายเนื้อความในพระเวท
ทั้งหลายได้เป็นอย่างดี เพราะฉะนั้นการโหมโรงเริ่มแสดง ครั้งแรกนี้ท่านต้องประกอบให้
บริสุทธิ์”

เพลงโหมโรงนั้นอาจแตกต่างกันไปแม้เพลงโหมโรงที่มีกลองทัด ก็ยังแยกออกไป
หลายอย่าง เช่น โหมโรงกลางวัน โหมโรงเย็น และโหมโรงในการแสดงมหรสพ เข้าพิจารณา
ตามเพลง ที่บรรเลงอยู่ในชุดโหมโรง ก็จะทราบความหมายอันลึกซึ้ง โดยเฉพาะ เพลงชุด

* ที่ปรึกษาฝ่ายศิลปวัฒนธรรม มศว พลศึกษา

โหมโรงเย็น เป็นเพลงโหมโรงซึ่งเป็นมูลฐาน ของเพลงโหมโรงอื่นๆ และมีเพลงเรียงลำดับ ติดต่อกันจนได้ ๑๙ อันต์บ คือ เพลงสาธุการ เพลงตระ เพลงรวสามลา เพลงต้นซูป เพลง เข้าม่าน เพลงปฐม ท้ายปฐม เพลงลา เพลงเสนอ รวลาเคี้ยว เพลงเชิด ๒ ชั้น เชิดชั้น เคี้ยว เพลงกลม เพลงชำนัญ เพลงกราวใน เพลงต้นซูป เพลงลา

๒. เบิกโรง หมายถึงการแสดงเป็นชุดสั้นๆ ก่อนการแสดง โขน ละคร ถือเป็นประเพณีแต่โบราณว่าก่อนการแสดงละครว่าเรื่องใหญ่ จะต้องมีการแสดงระบำเบิกโรง เล่นเป็นชุด เป็นตอน คือ เบิกโรงด้วยระบำชุด “เมฆลารามสูร” “ดอกไม้เงินทอง” และ “ประเลง”

โดยเฉพาะชุด “ประเลง” เป็นการแสดง เพื่อสวัสดิมงคล ป้องกันเสนียดจัญไร อันเป็นเรื่องอัปมงคล

การละเล่นที่แสดงก่อน การแสดงละครว่า หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “การเล่น เบิกโรง” ในหนังสือสมุทรโฆษคำฉันท์ ระบุไว้ ๗ ชุด คือ หัวล้านชนกัน ชุดลาวกับไทย ฟันดาบ ชุดชวาแทงหอก ชุดชนแรด ชุดแข่งวัวเทียม ชุดจรเข้กัดกัน และชุดแข่งเรือพระ ที่นั่งเสี่ยงทาย

บทเบิกโรงพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้แก่ “บท นางนารายณ์” “เรื่องภารตวาชฎาษี”

บทเบิกโรงพระราชนิพนธ์ กรมพระราชวังบวรมหาศักดิพลเสพ ได้แก่ เรื่องจับ ลิงหัวค้ำ ราประเลงเรื่องยักษ์สองกรรวิก เรื่องไพจิตราสูร

บทเบิกโรงพระราชนิพนธ์ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรา นุวัตติวงศ์ ได้แก่เรื่องกรุงพานชมทวีป

บทเบิกโรงพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้แก่ เรื่อง มหาพลี ฤๅษีเสี่ยงลูก นรสิงหาวตารพระคเณศร์ เสี่ยงา พระภรตเบิกโรง

๓. หน้าพาทย์ ในการแสดงละครว่า และโขน และการบรรเลงดนตรี ถือว่า หน้าพาทย์ เป็นของศักดิ์สิทธิ์ ขณะที่ไดยินเพลงหน้าพาทย์ ที่ถือว่าเป็นเพลงครู เช่นสาธุการ กุ๊กพาทย์ รวสามลา ตะบองกัน หรือเพลงตระ เช่นตระนิมิตร ตระสนันนิบาทตระเชิญ ก็ ต้องแสดงความเคารพ การขอต่อเพลงหน้าพาทย์ จะขอได้เมื่ออายุ ๒๐ ปี เพราะถ้าเป็นผู้ชาย

ต้องบวช เรียนแล้ว ฝีมือต้องอยู่ในขั้นดี ต้องมีของกำนัลครูได้แก่ ชั้นล้างหน้าหนึ่งใบ ผ้าเช็ดหน้าสีขาวหนึ่งผืน ดอกไม้รูปเทียน หญ้าแพรก ดอกมะเขือ เงิน ๖ บาท หรือ ๑๒ บาท เงินบูชาครูนี้ ต้องนำไปทำบุญอุทิศให้ปรมาจารย์ เหนือขึ้นไป มิฉะนั้นจะผิดครู จะได้รับภัยหรือเสนียดจัญไรต่างๆ ผู้ฝึกหัด เพลงหน้าพาทย์ จะต้อง “การครอบ” มาแล้ว

“การครอบ” ถ้าเปรียบกับการศึกษาทางด้านวิชาการ ก็เท่ากับพิธีประสาทปริญญา หมายความว่าครูยอมรับว่าศิษย์มีความรู้ โดยครอบหน้าฤาษี หน้าพระพิราพ เทริดชาตรี การครอบถ้ามอบวิชาให้ทำหน้าที่ครอบศิษย์ต่อไป ครูต้องมอบสมุดตำราให้ด้วย ถ้าครอบมอบวิชาให้ทำหน้าที่สอนศิษย์ต่อไปก็ครอบท่าครูให้ แล้วครูเจิมมือ ถ้วยกระแจลงอักขระ ประกาศอนุญาต ให้กรรมสิทธิในการฝึกสอน มอบสร พระขรรค์ และอาวุธต่างๆ ให้กับมือ เสร็จพิธีศิษย์ต้องสงวนน้ำเทวรูป แล้วร่ำถวายมือ ตามวิชาที่ฝึกหัด ถือเคร่งครัดว่าผู้ไม่ได้ครอบจะออกโรงแสดงมิได้

หน้าพาทย์พระพิราพ เป็นเพลงหน้าพาทย์มีชั้นสูง ท่านมีความศักดิ์สิทธิ์มาก เพราะท่านเป็นเทพเจ้าที่ทรงอิทธิฤทธิ์ เพลงของท่านเป็นเพลงที่บรรเลงแล้วมีท่วงทำนองที่ยาวมาก ใช้เวลา ๑๐-๑๒ นาที ทำของท่านก็เป็นทำพิเศษ ก่อนจะรำเพลงของท่าน ต้องตั้งเครื่องสังเวทก่อนเป็นการบูชา จึงจะรำได้ และออกได้ครั้งเดียว แล้วเลิกกัน ถ้าจะแสดงอีกก็ต้องเครื่องสังเวทก่อนจึงจะแสดง ท่านมีความศักดิ์สิทธิ์ เช่นนั้นจึงเป็นบทบัญญัติมาแต่โบราณ

อาจารย์อาคม สายาคม ผู้ได้รับครอบองค์พระพิราพจากนายรง ภัคดี และเป็นผู้ทำพิธีไหว้ครู ได้เล่าว่า “ เคยมีมาหาพ่อ เวลานอนจะมีความรู้สึกคล้ายๆ มีตัวดำๆ มาเหยียบอยู่ นอนไม่หลับ อึดอัดมาก เท้าใหญ่ เรียกว่าพวกผิดครู โบราณเขาถือมาก” ท่านกล่าวต่อไปว่า “ หน้าพาทย์พระภิกษุ คนที่ไม่เข้าใจอย่าไปยุ่งให้ท่านอยู่เช่นนั้นดีกว่า”

คนที่ผิดครูทางองค์พระพิราพ อาจถึงตายได้ แม้แพทย์ช่วยเหลืออะไรไม่ได้ นอกจากนั้นยังมีบัญญัติชวนเห็นอีกหลายประการที่ถือว่าเป็นการผิดครูได้แก่

- ห้ามข้ามอาวุธ เครื่องแต่งตัวละคร
- ห้ามนำอาวุธ เช่น สร พระขรรค์ กระบองมาเล่นนอกเวลาแสดง

– ห้ามนั่งเล่นบนเตียง หรือบนราวโชน (สำหรับโชนนั่งราว) ในเมื่อยังไม่ถึงบท

– ห้ามเจาะทะลวงตา หรือแก้ไขหน้าโชนโดยลำพัง ต้องให้ครูจัดทำให้

การเก็บเครื่องโชนละคร นิยมแบ่งเป็นส่วนตัด อาวุธมีกระบอกเก็บไม่ทิ้งกอง เร็วราด หน้ายกษัตริย์ต้องเก็บไว้คนละคาน มีหน้าฤกษ์คั่นกลาง มีเรื่องเล่าสืบต่อกันมาว่า สมัยรัชกาลที่ ๖ ห้องเครื่องโชน คราวหนึ่งมีคนอุทริยกหน้าฤกษ์ซึ่งคั่นกลางไปไว้ที่อื่น รุ่งเช้ากระจกแตกเกือบหมด หน้าโชนตกลงมาฉีกขาด ส่วนมากหน้ายกษัตริย์ซำรุดมากกว่าหน้าถึง คนที่อยู่ใกล้เคียง เล่าว่าตอนกลางคืนได้ยินเสียงตึงตัง โครมคราม ในห้องเครื่องโชนซึ่งเป็นเรื่องน่าประหลาดมาก

ผู้เขียนขอฝากข้อคิดไว้ว่า โชนละคร เป็นศาสตร์ที่ศักดิ์สิทธิ์ ตั้งในคัมภีร์นาฏยศาสตร์ กล่าววาทศิลป์แห่งการละคร เป็นทิพยกำเนิด ฉะนั้นทำรำลีลาต่างๆ ของโบราณ ที่ชนรุ่นใหม่เห็นว่าทำไว้ลุ่มลุ่ม ซ้ำยียดยาดก็คิดจะตัดของเก่าให้กระต๊าก รวดเร็วทันใจยอมทำไม่ได้หรือไม่น่าจะกล้าทำ เพราะมีข้อห้ามไว้ว่า “การตัดต่อของเก่าที่เห็นว่าทำไว้ลุ่มลุ่มซ้ำยียดยาด ในการแสดงจะเป็นภัยภิบติ แก่ผู้จัดการละคร”

ผู้ที่ศึกษาศิลปการแสดงโชนละคร คนตรีปีพาทย์อย่างลึกซึ้ง จะมีความกลัวเกรง บทบัญญัติข้อห้ามเคล็ดกลางต่างๆ เพราะการผิดครุอาจจะเสียชีวิตได้ แต่ผู้ที่ศึกษาไม่ถึงแก่น จะมีความกล้า ตัดต่อลีลาทำรำ คนตรีปีพาทย์ลีลาการแสดงให้ทันสมัย ไม่ซ้ำยียดยาด ในการแสดงให้ทันสมัย ไม่ซ้ำยียดยาด พิธีไหว้ครู บูชาครู ครอบก้มองเห็นว่าเป็นเรื่องยุ่งยาก หมดเปลืองค่าใช้จ่าย ไม่ยอมปฏิบัติตามข้อห้ามหรือบทบัญญัติโบราณถือว่า “ผิดครุ” หรือ “แรงครุ”

ฉะนั้นผู้จัดการแสดงละครประเภทต่างๆ เช่นละครชาตรี ละครนอก ละครใน ละครดีกดาบรพี โชน การบรรเลงดนตรีควอรุณรักษ์ของเก่าไว้อย่างเคร่งครัด ส่วนจะประยุกต์ใช้ก็ควรจัดการแสดงในรูปแบบใหม่และตั้งชื่อชนิดประเภทของการแสดงขึ้นใหม่จะปลอดภัยกว่า

ร้องรำทำเพลง

ศาสตราจารย์กระแสร้ มลยาภรณ์*

ถ้าเราได้ดูหนังหรือวิดีโอหรืออ่านหนังสือเรื่อง *คนล่าไฟ Quest For Fire* เราก็คงจะทราบว่า เมื่อ ๔๐,๐๐๐ ปีมาแล้วคนเราก็นับไฟพอสมควร คือพอพกพา “ไฟ” ไปไหนๆ ได้ แต่ส่วนหนึ่งยังไม่รู้จักการ “ก่อไฟ” เราอาจจะทราบต่อไปได้ว่า การค้นพบจนถึงการเป็นนายแห่งไฟนั้นจัดเป็นการค้นพบก้าวแรกในจำนวนทั้งหมดเพียง ๓ ก้าวของมนุษยชาติ นับตั้งแต่เริ่มต้นมีมนุษย์มาจนถึงปัจจุบัน

จริงอยู่ ไฟนั้นจำเป็นอย่างยิ่งแก่ชีวิต การร้องรำทำเพลงที่เราจะพูดถึงกันต่อไปนี้ไม่มีความสำคัญเท่าใดดอก นั้นเป็นของแน่ แต่ก็จัดได้ว่าเป็นของจำเป็นพอสมควรสำหรับชีวิต การค้นคว้าเสาะหาการร้องรำทำเพลงถึงแม้จะเป็นก้าวเล็กๆ ในก้าวยักษ์ ก็ยังเป็นก้าวอยู่นั่นเอง ซึ่งก็ควรแก่การบันทึกไว้อ้างอิงหรือศึกษาต่อ ถ้าสมมติจะมีหนังเรื่อง *คนล่าดนตรี Quest For Music* ก็คงจะก็เหมือนกัน แต่มีแต่ดนตรีอย่างเดียวไม่มันส์ ต้องเติม “และการพอรำ” เข้าไปด้วย เสียแต่มันจะยาวไปหน่อยเท่านั้น ทั้ง “คนล่า” หมายถึงนายพราน ดนตรี (และพอรำ) นั้นไม่ใช่เหยื่อที่ต้องหนีหัวซุกหัวซุน ตรงกันข้าม เพียงแต่เราแสดงความจำนงจะได้มันก็จะรีบมาหาทันทีเข้าไป

ความหมายของ “ร้องรำทำเพลง” คำพูดนี้ชัดเจนอยู่พอสมควรแล้ว และดีกว่า “พอรำทำเพลง” ตรงที่ “พอร” ก็คือ “รำ” อย่างหนึ่งนั่นเอง เมื่อเป็นอย่างนั้นในกระบวนการทำเสียงให้เกิดความรื่นรมย์ก็จะขาดการ “ร้อง” ไป เมื่อเป็นดังนั้นจะอธิบายคำว่า “ร้องรำทำเพลง” ก็ยังได้ แต่ขอได้โปรดสังเกตว่าผู้เขียนใช้คำว่า “คำอธิบาย” เท่านั้น ไม่ได้พูดว่าจะให้ “นิยาม” เลย ผู้เขียนไม่บังอาจ เพราะไม่สามารถพอ และถึงแม้จะร้องนักร้องนักดนตรีเองก็ยังไม่สามารถเช่นกัน ยิ่งเป็นนักเหล่านั้นชั้นยอดๆ ยิ่งแล้วใหญ่ เพราะวิชาการเหล่านั้นยังแยกย่อยออกไปอีก ศึกษากันไปก็ชั่วคนก็ไม่รู้จักจบ ยกตัวอย่าง นักดนตรี-ไทย-ปี หัดแค่อย่างเดียวกันก็เกือบตายแล้ว เป็นต้น

* ศาสตราจารย์ ระดับ ๑๐ ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มศว. สงขลา

คำว่า “ร้อง” นั้น หมายถึงการร้องขับ มีจังหวะ โดยนัยะนั้นก็ก็เป็นเพลงร้อง ซึ่งอาจจะเพราะหรือไม่ก็แล้วแต่ การร้องนั้นคือการทำเพลง แต่เป็นแต่เพียงแบบหนึ่งของการทำเพลงเท่านั้น ถึงแม้จะร้องแบบ ตี ตา ต่ำ ตี ไม่มีเนื้อโดยเฉพาะก็เกิด ส่วนการทำเพลงนั้นกินความไปถึงการบรรเลงด้วย “เครื่อง” คนตรี ตรงนี้แลที่วิทยาศาสตร์ยอมค้อมหัวเข้ามา ตีติดกับศิลปศาสตร์ ทำไม่ถึงว่าวิทยาศาสตร์เข้ามาหาศิลปศาสตร์ แทนที่จะตรงกันข้าม หรืออย่างน้อยก็ “กรรมกรครึ่งหนึ่ง วัตรครึ่งหนึ่ง” หรือ “พบกันครึ่งทาง” เพราะเขาอุตส่าห์สร้างเครื่องคนตรีให้เราเล่น จริงหรือไม่จริง คำตอบต่อคำถามนี้ก็คือว่าก็จริงอยู่ แต่ลำพังแต่เครื่องคนตรี เขาคนเล่นไม่เป็นอย่างผู้เขียนไปเล่นเข้า ก็จะไม่รื่นรมย์เป็นอย่างยิ่งคนเล่นจะต้องอาศัยศิลปะเล่นเครื่อง จึงจะเกิดเสียงสูงต่ำเป็นทำนอง ว่ากันโดยสัจย์จริงแล้ว นักคนตรีนั่นเองแหละเป็นคนสร้างเครื่องคนตรี นี้พูดถึงในชั้นแรกๆ ต่อๆ มาคอกนักคนตรีส่วนใหญ่จึงได้แต่เล่นอย่างเดียว เพราะเขาคิดประดิษฐ์เสียก่อนหมดแล้วนั่นเอง ถึงกระนั้นก็เกิด โง่งอ่างกระถางแตกถ้าเคาะให้เป็นก็อาจเป็นเสียงคนตรีได้เหมือนกัน อย่างในกรณีของวงพิพาทบางคนเป็นต้น

อันที่จริง “เครื่อง” คนตรีชั้นแรกๆ นั้นคือวัสดุกลัดตัวใกล้เคียงมือ ตีไม่ตีอาจเป็นกระดุกสัตว์ นีพุดในสมัยที่ “แต่ก่อนคนเรายังโง่” ยังเป็นพวกพรานมากกว่าเป็นพวกเกษตรกร คนกินเนื้อกว้างหมด เหลือกระดุกทิ้งไว้เปล่าๆ หรืออาจไว้ให้ลูกเล่น นีนอกจากใช้เป็นอาวุธ วันหนึ่งคนคนนั้นเกิดหิบบกระดุกกลางขึ้นมาดู ไม่ทราบจะทำอะไรดีก็เหวี่ยงกระดุกนั้นรอบๆ ตัวพลิกแพลงเป็นวงสูงต่ำ เกิดเสียงหวิว หวิว หวิว วือ เออมันก็เข้าที่ หรือถ้าจะพัฒนาไปอีก เจาะกระดุกให้เป็นรู หรือหลายรู เสียงลมที่เข้าออกตามรูนั้นก็กลายเป็นเสียงคนตรีเหมือนกัน ดังนี้เป็นต้น

เมื่อเราได้อธิบายคำ “ร้อง” ไปแล้ว “ทำเพลง” ไปแล้ว ก็เหลือแต่ “รำ” “รำ” คือการแสดงท่าทางชนิดตีความหมายได้อย่างงดงามมีจังหวะจะโคน มีความหมายรวมไปถึงการละเล่นต่างๆ ด้วย เช่น โขน ละครนอกละครใน ระบำเบ็ดเตล็ด ฯลฯ จนถึงรำอาวุธ รำมวย เป็นต้น ในปัจจุบันคำว่า “รำ” กับ “ระบำ” รู้สึกว่าจะต่างกันตรงช้าหรือเร็ว ถ้าเป็น “ระบำ” ก็มักเร็ว รื่นเริง สั้นๆ ส่วน “รำ” มักช้ากว่า ยาวกว่า เช่นรำเรื่อง แต่นี่ก็ไม่จำเป็นเสมอไป อย่าง “ระบำพัต” แสดงออกถึงความรื่นเริง สั้นๆ แม้จะเร็วหรือไม่ก็ตาม ไม่เห็นใครเรียก

ว่า “รำพัน” เลย (ยกเว้นจะหมายความอย่างอื่น) แต่ถึงจะเรียกก็ยังไม่แปลกประหลาดอันใด หรือจะพูดเล่นสำนวนก็ว่าคงแปลกหน่อยแต่ไม่ประหลาดอันใด

สาเหตุแห่งการร้องรำทำเพลงมีผู้ถกเถียงกันอยู่ ผู้เขียนรักที่จะเชื่อว่าเกิดเพราะความรู้สึกสบายอกสบายใจมากกว่าเกิดเพราะความหวาดกลัว ที่ว่ากลัวนั้นเขาว่าคนกลัวไปทุกสิ่งทุกอย่างในสมัยโน้นรวมทั้งกลัวสิ่งที่มองไม่เห็น กลัวสิ่งที่ยังไม่รู้ เช่นกลัวตาย เพราะฉะนั้นก็ทำที่พึ่ง คือศาสนา สิ่งที่จะทำให้ศาสนาหรือเจ้าแห่งศาสนานั้นๆ เมตตاپราณีต่อตนก็คือการร้องรำทำเพลง เป็นการทำความด้วยตัวเอง เสียสละตัวเอง คำพูดที่น่าฟัง แต่ผู้เขียนคิดว่าเป็นการย่นเวลาอายุที่คนแรกเริ่มมีในโลก สำหรับผู้เขียน ให้เวลาไกลออกไปอีก ก่อนที่คนจะถึงขนาดฟังพาศาสนา คือยังไม่รู้ว่าจะฟังอะไร ไม่รู้แม้กระทั่งว่าที่กลัวนั้นกลัวอะไร ได้แต่อยู่ไปด้วยความหวาดหวั่นลี้เลไม่แน่ใจอะไรทั้งสิ้น แต่คนจะอยู่อย่างนั้นตลอดเวลาไม่ได้ จะต้องมีความพักผ่อนให้หายเครียดบ้าง ตอนนั้นที่เกิดการร้องรำทำเพลงขึ้น ตามที่ศิลปะเหล่านั้นเกิดก่อนกัน ตอบว่าก็ ร้อง รำ ทำเพลง ไปตามลำดับนั่นเอง คือขั้นแรกจัดสรรคำพูดให้มีเสียงสูงต่ำเป็นทำนอง ไม่ต้องไปทำอย่างอื่น ออกจากตัวเองแท้ๆ กลายเป็น “ร้อง” ส่วนจะร้องไพเราะหรือไม่เป็นอีกเรื่องหนึ่ง จากนั้น ไปก็คิดประดิษฐ์ลีลาท่าทางกลายเป็นเรื่องหรือไม่อย่างไรก็เป็นอีกเรื่องหนึ่งเช่นกัน แล้วศิลปะอย่างที่สามคือการใช้เครื่องมือเข้ามา ในขั้นแรกนั้นศิลปะทั้งสามนี้ไม่จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกันก็ได้ คือคนยังนึกไม่ถึงว่าควรจะต้องเกี่ยวข้องกัน จนต่อมาเห็นความสัมพันธ์ จนถึงปัจจุบัน ความสัมพันธ์ระหว่างศิลปะทั้งสามนั้นสนิทแนบแน่นจนแทบแยกไม่ออก จนพูดเป็น “ร้องรำทำเพลง” ไปเลย สาเหตุและที่มาของศิลปะเหล่านั้นจึงเป็นเช่นนั้น

วิวัฒนาการของการร้องรำทำเพลงนั้น เราจะไม่พูดถึงกันในที่นี้ แม้จะพูดโดยย่อก็ตามเพราะมีความยืดยาว ซับซ้อน และอาจหาอ่านได้ตามหนังสือวิชาการดนตรีและ/หรือเรียนในรายวิชานั้นๆ เพียงแต่จะขอตั้งข้อสังเกตว่าปัจจุบันนี้ยังเน้นมากขึ้นทั้งในด้านความสามารถส่วนรวม อย่างที่สองก็คือไฟฟ้ามีบทบาทมากขึ้นๆ ในการร้องรำทำเพลง แม้การร้องก็อาจมีการใช้ไมโครโฟนแบบใหม่ๆ อิเล็กทรอนิกส์อาจกลายเป็นส่วนหนึ่งที่จะบังคับให้นักดนตรีหากินได้ยากขึ้น อิเล็กทรอนิกส์ทำให้คนทั่วไปเข้าใจว่าเพียงแค่ตัวเองได้อิเล็กทรอนิกส์มาเป็น

สมบัติตนก็อาจเก่งคนตรีได้ ซึ่งเป็นความเข้าใจผิดที่น่าสงสาร ประการที่สามที่จะขอตั้งข้อสังเกตก็คือว่า ญี่ปุ่นกำลังมีอิทธิพลต่อวงการดนตรีสากลโดยเฉพาะในเอเชีย อิทธิพลนี้เป็นในทางเครื่องดนตรีนั่นเอง ประการที่สี่นี้เป็นของใหม่ที่ มศว สงขลา กำลังทำอยู่ คือ มศว สงขลา ไม่มีการสอนนิสิตทางวิชาการดนตรีแม้จะมีภาควิชาที่ยังมีอาจารย์น้อย และไม่เปิดรับนิสิตของตน ถ้ามีถ้ารับก็อาจเป็นไปอีกอย่างอย่างประสานมิตร เมื่อไม่มี และมีเสียงเรียกร้องจากภายนอก ทางที่เราจะทำได้ก็คือร่วมมือกับเอกชนหรือบริษัท คือ มศว สงขลา ร่วมมือกับ “สยามชัย” หาดใหญ่ (ในเครือ “ทีวีสีนโมเตอร์”) เปิดโครงการบริการแก่ชุมชนสาขาวิชาการดนตรี เมื่อปลายเดือนพฤศจิกายนที่แล้วนี้ โดยใช้สถานที่ของคณะมนุษยศาสตร์ มศว สงขลา ใช้บุคลากรของ “สยามชัย” ซึ่งจะจัดการตกแต่งปรับปรุงสถานที่ ทำการฝึกสอนการเล่นดนตรีสากลให้แก่ผู้สนใจทั้งภายนอกและภายในมหาวิทยาลัย ต่อไปจะเปิดการสอนการเล่นดนตรีไทยด้วย เท่าที่ปรากฏผลในขณะนี้คือว่ามีนักเรียนมากจนล้น เกินความสามารถที่จะให้บริการได้ทั่วถึง ถามว่าถ้าเรียนจบแล้วจะได้อะไร ตอบว่าถ้าสอบไล่ได้ตามหลักสูตรการเรียนดนตรีของสถาบัน (ของญี่ปุ่นตามเคย) ก็จะได้รับประกาศนียบัตรออกให้โดยมหาวิทยาลัยวิทยาเขตนี้ เมื่อพิจารณาอย่างรอบคอบแล้ว เห็นว่าทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีแต่ทางได้ ไม่มีใครขาดทุน ทางมหาวิทยาลัยก็ได้สถานที่ ๆ ปรับปรุง ได้เงินทองบ้าง ได้บริการชุมชน โดยเฉพาะข้อหลังนี้เป็นหัวใจของงานนี้ ผู้เขียนขอพยากรณ์ (อย่างที่ใคร ๆ ก็อาจพยากรณ์ได้) ว่าในกาลต่อไป ความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยและเอกชนในกิจกรรมอันอาจยังประโยชน์ให้แก่ นิสิตนักศึกษาและประชาชนจะมีมากขึ้นเป็นลำดับ อย่างที่แม่ สปช. ของกระทรวงศึกษาธิการก็เริ่มทำในแนวโน้มแล้วเหมือนกันแม้จะไม่ใช้อย่างนี้ก็ตาม

การร้องรำทำเพลงในเมืองไทย จะขอพูดอย่างง่าย ๆ ชื่อ ๆ และตามความรู้ความสามารถของผู้เขียน ว่าการร้องรำทำเพลงในเมืองไทยนั้น เมื่อก่อนพวก “ผู้ดีมีทรัพย์” ไม่นิยมว่าเป็นของควรหัด แต่ก็ยังหัดกัน คือถือว่า “อันติเกลลามกตลกเล่น รำเต้นสั้นอายหน้าชายหน้า” นี่น่าจะเป็นดอกสร้อยสอนเด็กพระนิพนธ์ของสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ซึ่งถ้าผู้เขียนจำผิดก็ได้แต่ขอประทานอภัย คนที่ได้ฟังได้อ่านเช่นนี้ในชั้นแรก (และแม้ชั้นต่อมาสำหรับบางคน) ก็เกิดความรู้สึกว่าท่านกำลังดูหมิ่นคนของท่านเอง แล้วรู้สึกเสียใจหรือโกรธ

ไปเลย ความจริงท่านเป็นเพียงสะท้อนความรู้สึกของชนกลุ่มนั้นออกมา ความรู้สึกนั้นออกมา ความรู้สึกนั้นเป็นในขณะนั้นและนานมาแล้วด้วย หาใช่ตัวท่านเองจงใจโจมตีโดยเฉพาะไม่ เดี่ยวนี้ “เจตคติ” นั้นเปลี่ยนไป เราจะเห็นเด็กหนุ่ม ๆ เติบโตก็итарกันเกร่อ เราฟังนี่กว่านี้ เป็นธรรมชาติของโลก มีนั่นแล้วก็ต้องมีนี่ เวลานั้นแล้วก็ต้องเวลานี้ เป็นไทยแล้วก็ต้องเป็นฝรั่งเป็นธรรมชาติ (ต้องขอประทานอภัย!) итарไม่ใช่เครื่องดนตรีไทย ถูกละ ถ้าถามว่า แล้วไหนละเครื่องดนตรีไทย ผู้เขียนก็ไม่ทราบเหมือนกัน เห็นจะต้องตอบว่า “ก็แคนนั่นไง” เด็กหนุ่ม ๆ เติบโตก็แคนกันเกลื่อนเมือง นึกแล้วก็พิลึกดี

ผู้เขียนว่าจะพูดถึงแต่เรื่องเมืองไทยเท่านั้น ก็อดเผดไปพูดถึงเมืองอื่นวัฒนธรรมอื่นของอื่นไม่ได้ ก็คงจะต้องมีบ้างเป็นธรรมชาติ (อีก) แบบอาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิทั้งหลาย แต่ความตั้งใจนี้อยู่ที่เมืองไทย เมืองไทยนั้นถ้าพูดถึงเรื่องร้องรำทำเพลงแล้วต้องนึกถึงกรมศิลปากร กรมศิลปากรนั้นรักษาสืบสร้างเสริมการร้องรำทำเพลงไว้อย่างแน่นหนา และพาลจะถือไปด้วยว่าเป็นฉบับกรมศิลป์ ๆ หรือ “ของหลวง” ดังนั้นก็ต้องถูก แม้เมื่อไปเห็นการละเล่นของชาวบ้าน นึกชอบก็ยอมเสียสละพระเกียรติเอาของ “ชาวบ้าน” นั้นมาเล่นบ้าง แต่ตัดแปลงเสีย เพราะของ “ชาวบ้าน” ย่อมหยาบกระด้าง คือทำให้เป็นแบบ “กรมศิลป์ ๆ” นั้นเอง เมื่อเป็นเช่นนั้น “ระบำชาวบ้าน” ก็กลายเป็น “ระบำชาวบ้านกรมศิลป์” คือตาม “แบบแผน” ทำให้คนที่รู้เรื่องอยู่บ้างหันมามองหน้ากันด้วยความงงงวย อย่าง “เซ็งสวิง” ผู้เขียนก็ไม่แน่ใจว่าที่ทราบมานั้นจะถูกสักแค่ไหน แต่ฉบับกรมศิลป์ ๆ แตกต่างกับฉบับชาวบ้านพอควรทีเดียว ก็ถ้าเช่นนั้น อย่าเรียกว่า “เซ็งสวิง” เสียจะไม่ได้หรือ เรียกอะไรก็ได้แต่อย่าเรียกว่า “เซ็งสวิง” จะไม่ได้หรือ

แต่การร้องรำทำเพลงที่กรมศิลป์ ๆ ทำไว้ดีนั้น มีมาก ทั้งนี้อาจเป็นโชคที่บังเอิญ กรมศิลป์ ๆ มีคนอย่างอาจารย์มนตรี ตราโมท อย่าง คุณหญิง ม.ล. แฉ้ว สนิทวงศ์ ๆ ดังนั้น ระบำโบราณคดีชุดต่างๆ เช่น “ศรีวิชัย” “สุโขทัย” ฯลฯ ก็ออกมาอวดประชาชน “ระบำเผ่าไทย” หรือแม้ “ระบำสีภาค” ก็ออกมาอวดแก่ประชาชน นี้ควรแก่การสรรเสริญอยู่ บัวย การพูดถึงการแสดงชุดใหญ่ๆ อย่าง โขนชุด “มารชื้อชื้อพิเภก” หรือ “ศรีสุชนาฏกรรม” ต่างๆ หรือละครในเช่น “สมิงพระรามอาสา” ที่เดี๋ยวนี้แม่โรงเรียนสามัญศึกษาก็ฝึกหัดกันอยู่ นี้เป็นอิทธิพลของกรมศิลป์ ๆ แท้ ๆ

เล็กถ่มองหน้ากัน แต่ต่อมาก็รู้ความจริง ในประเทศนั้นเองในอีกเมืองหนึ่งซึ่งไม่เคร่งเท่า เขาก็ปรบมือกันดี

ผู้เขียนได้แต่ต้อง มศว ภูธร แห่งอื่นๆ มาแล้วอย่างละนิดละหน่อย ก็องชลา พิษณุโลก มหาสารคาม ยังเหลือบางแสน อันที่จริงบางแสนเมื่อประมาณ ๑๐ ปีมาแล้วก็ได้ ประดิษฐ์ระบำใหม่ขึ้นมาชุดหนึ่ง ชื่อ ระบำข้าวหลามหนองมน ซึ่งมีที่มาจาก “ระบำกะลา” ของมหาวิทยาลัยมะลายา โปรดเข้าใจด้วยว่านำมาจาก “ระบำกะลา” ของมหาวิทยาลัยมะลายา ไม่ใช่จาก “ระบำกะลา” ที่เราดัดแปลงมาจากของมหาวิทยาลัยมะลายาแล้วคนหลงนึกว่าเป็นของไทยแท้ๆ ข้าวหลามหนองมนมีชื่อ เราก็เอาความคิดที่เขาใช้กะลามมาเป็นเราใช้ข้าวหลาม แต่การพ้อนรำจังหวะจะโคนเป็นไทยแท้เท่าที่จะเป็นได้ “ระบำกะลา” นี้ต่อมาภายหลังจะได้ เล่นกันหรือเปล่าก็ไม่ทราบ แต่ผู้เขียนได้เห็นอีกครั้งในงานดนตรีไทยอุดมศึกษาครั้งที่ ๑๖ ซึ่งจัดขึ้น ณ มศว สงขลา ในวันที่ ๒๔ พฤศจิกายน ถึง ๒ ธันวาคม ๒๕๒๗ ก็ได้ “รำลึกชาติ” อีกครั้งหนึ่ง

เป็นที่น่าสังเกตว่า มศว ภูธร ทั้ง ๔ แห่ง ประดิษฐ์การร้องรำทำเพลงขึ้นมาใหม่ สำหรับตนโดยเฉพาะ แต่ละแห่งก็มีเอกลักษณ์ของตน ซึ่งก็นับว่าน่าสรรเสริญอย่างยิ่ง สมมติว่า เราจะรวมคณะ รวมทั้งส่วนกลาง แล้วนำไปเผยแพร่ตามที่ต่างๆ ก็จะน่าสนใจไม่น้อยเลย จะเป็นที่หอประชุม มศว ประสานมิตร ก็ได้ ศูนย์สังคีตศิลป์ของธนาคารกรุงเทพก็ได้ หรือถ้า จะได้โรงละครแห่งชาติก็ดี พูดถึงการเผยแพร่แล้วผู้เขียนก็อดไม่ได้ที่จะพูดต่อ มศว ภูธร ถิ่นไหนก็รับถิ่นนั้น แล้วข้ามถิ่นได้ด้วย จะทำให้เกิดความรู้สึกดีๆ หลายประการ ยิ่งถ้าจะเลย ไปประเทศเพื่อนบ้านได้ก็ยิ่งดี แต่นั่นแหละ มศว สารคาม ขึ้นเข้าไปในเขมรตอนนี้ก็ทำอะไรไม่ได้การ ไปลาวก็ อ.ต.ร. ทั้งๆ ที่ มศว สารคาม ควรจะไปเผยแพร่ได้ถึงสองประเทศ มศว พิษณุโลกนั้น มุ่งพะมาทำอะไร แต่ตอนนี้ยังไม่ดี ก็เหลือแต่ มศว สงขลา ที่การไปมาเลเซีย นั้น ทำได้สะดวกและทำมาหลายต่อหลายครั้งแล้ว ส่วนอีกประเทศหนึ่งคือพม่าที่เราอ้าง ว่าจะให้พิษณุโลกเขาจัดการไปเองก็แล้วกัน

ขอย้อนกลับมาพูดถึง มศว พิษณุโลก อีกที ผู้เขียนขอพูดเท่าที่ตัวเองรู้ ซึ่งก็น้อย นกว่าถ้าจะเอาจริงแล้ว พิษณุโลกก็มีทางทำให้กิจการทางวัฒนธรรมเจริญได้ คนตรีไทย

(กลาง) ก็ทำให้ตียิ่งขึ้นอีกได้แทนที่จะเล่นดนตรีพื้นเมืองเหนือ ซึ่งก็ไม่ใช่ของพิษณุโลกไปทั้งหมด การขับร้องก็ทำได้ ยิ่งการร้องยิ่งแล้วใหญ่ ผู้เขียนขออนุญาตอีกครั้งว่าถ้าพูดไปผิดก็เพราะไม่รู้ หาใช่เพราะจงใจใส่ร้ายไม่ “โหมโรงนเรศวร” อาจเกิดขึ้นได้ง่าย หรือ “โหมโรงจุฬามณี” ที่ไม่ตึกก็อาจมีระบำประจำ มศว พิษณุโลก คือ “ระบำจุฬามณี” นี้เอง เป็นทำนองจัดขบวนไปวัดจุฬามณีแล้วรำถวายเป็นพุทธบูชาท่ามกลางแสงเทียนวอมแวม จะคุมล้งเมลืองไม่น้อยเลย ส่วนการที่จะเอา “ระบำสุโขทัย” ไปออกแสดงนั้น ไม่ใช่ของเรา ถึงดีแค่ไหนก็ยังไม่รู้สัก ถ้าเรามีของเราแล้วจะเอาของเขาแสดงอีกด้วยจึงจะงาม ผู้เขียนนึกอย่างนี้ซึ่งจะดีแค่ไหนไม่ทราบ ส่วนทำรำนั้นผู้เขียนจน ได้แต่ทิ้งไว้ให้อาจารย์นาฏศิลป์คิดประดิษฐ์ขึ้นมา ถกเถียงกัน พิจารณากัน กว่าจะลงตัวก็นานเหมือนกัน นี่ก็เหมือน มศว สงขลา เรามี “โหมโรงปารีชาต” ผู้แต่งคืออาจารย์ศิริ นักดนตรี ซึ่งชอบใจ มศว สงขลา เป็นพิเศษ แล้วเราก็มี “ระบำปารีชาต” เพลงที่ใช้ทำนอง “ไกรลาศสำเร็จ” เนื้อร้องแต่งใหม่โดยศาสตราจารย์สุวิวงศ์ พงศ์ไพบุลย์ จัดทำรำโดยอาจารย์ครุณี สัจจากุล แล้วต่อมาอาจารย์ชนะชัย เมธิกุล แล้วต่อมาอาจารย์พัชรี อีสลามแก้ไขปรับปรุงกันเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน มีการแทรกทำโนราประกอบด้วยพูดได้เลยว่าระบำชุดนี้สวยมากชุดหนึ่ง จากนั้นไปผู้เขียนนึกถึงว่า พิษณุโลกนี้เป็นเมืองเอกของภาค “เหนือตอนล่าง” ใน ๖ จังหวัดนั้นอย่างน้อย ๓ ที่สามารถเอาชื่ออำเภอมาทำเป็นระบำได้ เช่นพิษณุโลกก็มีระบำนครไทย ระบำบางกระทุ่ม (แบบชาวบ้านให้มาก ๆ) สุโขทัยก็มีระบำหาดเสี้ยว ระบำไกรลาศ อุตรดิตถ์ก็มีระบำลับแล (ห้ามทำ “ระบำไม้กวาด” เป็นอันขาด อันตราย) ส่วนกำแพงเพชร พิจิตร เพชรบูรณ์นั้น คงมี แต่ผู้เขียนยังนึกไม่ออกในขณะนี้

ต่างว่าเราจะเกิดอยากเล่นละครหรือทำเป็นเรื่องยาว จะทำอย่างไร ต้องย้อนถามว่าจะเอาแบบหลวงวิจิตร ฯ แต่ให้ดีกว่านั้นหรือ อ้อได้ แล้วก็คิดเรื่องง่าย ๆ แต่จะทำได้ลำบากแค่ไหนไม่รู้ด้วย อาจจะให้ชื่อเรื่องว่า **วิรมหาราช** แสดงถึงพระเกียรติคุณของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ขึ้นต้นก็ให้เป็นระบำจุฬามณี เลื่อนต่อมาเป็นระบำหาดเสี้ยว คือชีวิตธรรมดาของชาวบ้านนอกจากงานวัด ไปอีกแห่งหนึ่งก็ได้คือระบำลับแล จากนั้นไปก็เอาเพลงกล่าสสิคของไทยมาทำรำประกอบคือ “ด้อมค้าย” สมมติว่าพะมามาตั้งค่ายอยู่นอกเมือง แล้วเราก็ส่งเสบียงไป (แมว) มองถึงขั้นปะทะกันเล็กน้อย แล้วรำเย้ยเมื่อเลิกกรากากัน แล้วกลับเมือง ที่นี้ก็รบกันจริง แล้วไทยก็ต้องชนะเป็นของธรรมดา ชนะแล้วก็ต้องฉลอง ที่นี้ก็ใช้ชื่อกลองมีชื่อ

ของเชียงใหม่โน่น คือ “ระบาสะบัตชัย” ผู้เขียนยิ่งคิดก็ยิ่งปลื้ม จนกระทั่งภรรยาต้องมาปลุกให้ตื่นเสียที

คราวนี้ผู้เขียนพูดได้ยาวพอสมควร เริ่มตั้งแต่ คนล่าไฟ โน่น แล้วเกิดอยากให้มี คนล่าดนตรี ขึ้นมาบ้าง จากนั้นก็อธิบายคำ “ร้อง” “รำ” “ทำเพลง” อธิบายต่อไปถึงสาเหตุแห่งการร้องรำทำเพลง แล้วก็ถึงวิวัฒนาการของการร้องรำทำเพลง รวมถึงการเปิดโครงการบริการแก่ชุมชนสาขาวิชาการดนตรีของ มศว. สงขลา ร่วมกับบริษัทคือ “สยามชัย” สำหรับในเมืองไทยนั้นได้พูดถึงกรมศิลปากรและชาวบ้าน โดยเน้นว่าเราอยู่ตรงกลาง ซึ่งศิลปากรจะจงใจหรือไม่ก็แล้วแต่ในยามที่ศิลปากรไม่มีงบประมาณพอ เมื่อมาพิจารณาผลงานที่เราทำกันอยู่นี้ก็มีหลายชุดระบำ จึงควรที่จะรวมคณะแสดงให้ทั่วประเทศถ้าทำได้ เช่น มวศ สงขลา เอา “ระบาชาวเล” มศว พิษณุโลกเอา “ระบำชาวเขา” มศว สารคามเอา “ระบำบ้านเชียง” และ มศว บางแสน เอา “ระบำข้าวหลามหนองมน” นี่เป็นแค่ตัวอย่างเท่านั้น จากนั้นไปก็ถึง มศว พิษณุโลก ผู้เขียนเสนอให้มี “โหมโรงนเรศวร” หรือ “โหมโรงจุฬามณี” แล้วก็มี “ระบำจุฬามณี” ถ้าจะจัดเป็นภาคเหนือส่วนล่างก็มีทางทำได้เช่นกัน หรือจะจัดเป็นชุดติดต่อกันก็เช่น วิรมหาราช มีระบำจุฬามณี ระบำหาดเสี้ยว ระบับัลด ค้อมค่าย แล้วระบาสะบัตชัย ซึ่งก็เป็นเพียงข้อเสนอยามว่าง เท่านั้นเอง

ผู้เขียนนึกถึงว่า ถ้า มศว ยังเป็นอยู่เช่นนี้ คือมีหลายวิทยาเขต มีงานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทยกันทุกปี ดีไม่ดีเราอาจจะได้เห็นความพยายามสร้างสรรค์ระบำใหม่ๆ ที่มีเอกลักษณ์ของตัวเองมากขึ้นๆ ซึ่งน่าดูไปแนวทาง ความคิดผุดผ่องของผู้เขียนเหล่านั้น ทำได้ง่าย ข้อสำคัญท่านพร้อมแล้วหรือยัง เพราะการจะทำเช่นนั้นได้ เราต้องอาศัยคนกลุ่มใหญ่ คือท่าน จึงจะสำเร็จสมบูรณ์

รอยต่อทางวัฒนธรรม

รองศาสตราจารย์ประเสริฐ สุทธิประสิทธิ์*

เมื่อเอ่ยคำว่า “วัฒนธรรม” ขึ้นมา ผู้เขียนเชื่อว่าทุกคนคงเคยได้ยิน บางคนได้ยินจนคุ้นหู หรือ พูดจนคุ้นปาก แต่เมื่อถามถึงความหมายแล้ว หลายคนอาจลังเลใจที่จะระบุความหมายให้แน่นอนตายตัวได้ แต่ผู้เขียนก็เชื่อว่าเมื่อได้ยินคำว่า “วัฒนธรรม” แล้ว เราคงพอมีความเข้าใจร่วมกันได้ว่าเรากำลังกล่าวถึงเรื่องอะไรกันอยู่

ความหมายของวัฒนธรรมในทางวิชาการ ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ หน้า ๗๓๔ นั้น กล่าวว่า “วัฒนธรรม หมายถึง พฤติกรรมและสิ่งที่คนในหมู่ผลิตสร้างขึ้นด้วยการเรียนรู้จากกันและกัน และร่วมใช้อยู่ในหมู่พวกของตน”

ในบทความเรื่องนี้ ผู้เขียนจะยึดความหมายตามที่กล่าวข้างต้นเป็นหลัก เพราะสอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคม

เนื่องจากจุดมุ่งหมายที่แท้จริงของวิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคมปัจจุบัน ก็คือ เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุขและความสะดวกสบาย โดยการที่ได้มาซึ่งความสุขความสะดวกสบายนั้น ต้องไม่รบกวนความสุขและความสะดวกสบายของสมาชิกอื่นๆ ของสังคมทั้งภายในสังคมเดียวกันและสังคมอื่นโดยส่วนรวมด้วย

วัฒนธรรมของสังคมใดย่อมเหมาะสมกับสังคมนั้น ทั้งนี้เนื่องจากเงื่อนไขและสภาพวิถีการดำเนินชีวิตในสังคมแต่ละสังคมนั้นแตกต่างกันออกไป อย่างไรก็ตาม เมื่อสังคมหนึ่งได้ยอมรับเงื่อนไข และสภาพวิถีการดำเนินชีวิตของอีกสังคมหนึ่งมาใช้แล้ว ก็จะทำให้เกิดปัญหาขึ้นมาว่าวัฒนธรรมดั้งเดิมที่เคยใช้มานั้นจะเหมาะสมหรือไม่อย่างไร และอีกปัญหาหนึ่งก็คือ จะยอมรับวัฒนธรรมของอีกสังคมหนึ่งมาใช้จะเหมาะสมหรือไม่อย่างไร

*รองศาสตราจารย์ภาควิชาเคมี คณะวิทยาศาสตร์ มศว. พิชญโลก

ในการตอบปัญหาทั้งสองประการข้างต้นนั้น เราจำเป็นต้องวิเคราะห์ โดยอาศัยหลักความจริง ซึ่งกล่าวได้ว่า วัฒนธรรมของสังคมโดยเหมาะสมกับสังคมนั้น แต่เมื่อเงื่อนไขและสภาพวิถีการดำเนินชีวิตของสังคมนั้นเปลี่ยนไปแล้ว แน่่อนที่สัทธิการนำวัฒนธรรมดั้งเดิมมาใช้โดยไม่มีการปรับปรุงหรือพัฒนา หรือเลือกใช้ให้เหมาะสมนั้นย่อมเป็นไปได้ อย่างแน่นอน อันนี้เองที่ทำให้เกิดพัฒนาการทางวัฒนธรรมขึ้น

สำหรับปัญหา การยอมรับวัฒนธรรมของสังคมอื่น ซึ่งได้รับเงื่อนไขและสภาพวิถีการดำเนินชีวิตของเขามาใช้แล้วนั้น ถ้าหากนำหรือยอมรับของเขามาใช้ในลักษณะ “Good second” (ของเขาด้อยอยู่แล้ว และเมื่อนำมาใช้ก็ทำให้ดีขึ้น) อาจจะก่อให้เกิดผลกระทบไม่มากนัก แต่ถ้าหากว่าเป็นการนำมาใช้ในลักษณะ “Bad second” (ของเขาด้อยอยู่แล้ว แต่คนที่เลียนแบบเขามาใช้นั้นนำมาใช้ผิดไปจากเงื่อนไขที่เขาใช้อยู่ เลยทำให้เกิดผลไม่ดีขึ้น) แล้ว ก็จะทำให้เกิดปัญหาขึ้นได้อย่างมากมาย

ผู้เขียนไม่สบายใจเลย เมื่อได้ยินคนบางคนกล่าวในทำนองคำหิติเตียนวัฒนธรรมของชนชาติอื่นหรือสังคมอื่น ทั้งๆ ที่ชนชาตินั้นหรือสังคมนั้นเป็นสังคมพัฒนาแล้ว ในสังคมของเขามีระเบียบวินัยดี ความจริงแล้วควรจะมองตัวเราเองมากกว่า ว่าเราได้นำวัฒนธรรมของเขามาใช้ในลักษณะ Good second หรือ Bad second (ผู้เขียนค่อนข้างจะแน่ใจว่าถ้าลองเป็นแบบ “ทำอะไรตามสบายคือไทยแท้” แล้วละก็ ไม่แคล้ว Bad second) และที่สำคัญก็คือการที่ไม่ได้เอาสิ่งที่เป็วัฒนธรรมที่ดีของเขามาใช้ แต่ไปเอาสิ่งที่ไม่น่าจะเรียกว่าเป็นวัฒนธรรม แต่จะเป็นทำนอง “เศษเหลือแห่งวัฒนธรรม” ของเขามาใช้

เมื่อพิจารณาถึงความสัมพันธ์ของการเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขและสภาพวิถีการดำเนินชีวิตกับการยอมรับวัฒนธรรมในสังคมไทยแล้วพบว่า เกือบร้อยทั้งร้อย ไม่ว่าจะ ยาก-ดี-มี-จน หรือ เด็ก-วัยรุ่น-ผู้ใหญ่ตลอดจนคนเฒ่าคนแก่ล้วนแต่พอใจการรับเงื่อนไขและสภาพวิถีการดำเนินชีวิตจากตะวันตกมาใช้เพราะให้ความสะดวกสบาย ทุกคนคงยอมรับว่าการนั่งรถเก๋งสะดวกสบายกว่าการนั่งสามล้อหรือเกวียนอย่างแน่นอน

แต่เมื่อพิจารณาถึงการยอมรับวัฒนธรรม (ทั้งวัฒนธรรมที่ดีของเราเองและวัฒนธรรมของอารยประเทศ) พบว่าแตกต่างกันออกไปในแต่ละกลุ่มชน ไม่ว่าจะเป็คนชั้นแนวคิต

หรือการปฏิบัติตัว อย่างไรก็ตาม อาจจะแบ่งอย่างคร่าว ๆ ออกเป็นสองพวกด้วยกันคือ กลุ่มผู้ใหญ่และผู้สูงอายุพวกหนึ่ง กับกลุ่มวัยรุ่นและหนุ่มสาวอีกพวกหนึ่ง

กลุ่มผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ ถึงแม้ว่าพอใจที่จะยอมรับเงื่อนไขและสภาพวิถีการดำเนินชีวิตแบบตะวันตก แต่บางส่วนของชนกลุ่มนี้พอที่จะปรับตัวเองให้เข้ากับวัฒนธรรม (ส่วนที่ดี) แบบตะวันตก ในขณะที่อีกบางส่วนยังไม่พอใจที่จะปรับตัวเองให้เข้ากับวัฒนธรรม (ส่วนที่ดี) แบบตะวันตก และชนกลุ่มนี้เองที่มักแสดงออกซึ่งการติเตียนวัฒนธรรมแบบตะวันตกอยู่เนือง ๆ โดยไม่แยกแยะว่าส่วนใดคือวัฒนธรรมที่ดีของเขา และส่วนใดคือเศษเหลือแห่งวัฒนธรรมของเขา

อีกพวกหนึ่งคือ วัยรุ่นและคนหนุ่มสาว ซึ่งความจริงแล้วชนกลุ่มนี้คือผู้ที่กำหนดทิศทางและความเป็นไปของสังคมไทยในอนาคต ดังนั้นแนวคิดและการปฏิบัติตัวของชนกลุ่มนี้ จึงเป็นภาพสะท้อนที่จะบอกทิศทางและความเป็นไปของสังคมไทยในอนาคตได้เป็นอย่างดี

วัยรุ่นและคนหนุ่มสาวในสังคมไทยยังมีความแตกต่างกันออกไป ตามแต่ว่าจะได้รับแนวความคิดและแบบฉบับจากผู้ใหญ่และคนสูงอายุมาอย่างไร วัยรุ่นและคนหนุ่มสาวที่ได้รับแบบจากผู้ใหญ่และคนสูงอายุที่พอใจที่จะปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรม (ส่วนที่ดี) แบบตะวันตก (ซึ่งเป็นที่มาของการเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขและสภาพวิถีการดำเนินชีวิตในสังคมไทย) โดยยังคงยอมรับและปฏิบัติตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมไทยได้อย่างดีและไม่ขาดตอนนั้น จะเป็นวัยรุ่นและคนหนุ่มสาวที่สมบูรณ์และดีที่สุดในความคิดของผู้เขียนเองคิดว่า วัยรุ่นและคนหนุ่มสาวกลุ่มนี้เองที่จะเป็นผู้ที่จะช่วยให้สังคมไทยเจริญรุ่งเรืองต่อไป สามารถปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมของอารยประเทศได้ ในขณะที่ยังคงรักษาเอกลักษณ์แห่งวัฒนธรรมที่ดีของไทยเราควบคู่กันไปอย่างเด่นชัดด้วย

ส่วนวัยรุ่นและคนหนุ่มสาวประเภทที่ ได้รับแนวคิดและอิทธิพลจากผู้ใหญ่และคนสูงอายุกลุ่มที่ไม่พอใจที่จะปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมแบบตะวันตกนั้น ถ้าหากว่าได้รับการวางรูปแบบในการปฏิบัติตัวให้อยู่ในกรอบแห่งขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมไทย ทั้งนี้โดยมีการดูแลอย่างใกล้ชิดด้วย วัยรุ่นและคนหนุ่มสาวประเภทนี้ก็อาจช่วยรักษาเอกลักษณ์แห่งวัฒนธรรมไทยที่ดีไว้ได้ ถ้าหากว่าไม่ปล่อยให้เขาเหล่านั้นมีโอกาสออกไปสัมผัสกับรูปแบบของวัฒนธรรมจากสังคมอื่น ๆ อย่างไรก็ตามถ้าหากว่าการวางรูปแบบในการปฏิบัติตัว

ให้อยู่ในกรอบขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมไทยดังกล่าวทำได้ไม่เข้ากับเงื่อนไข และสภาพวิถีการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนไป ในขณะที่ไม่สามารถควบคุมดูแลได้อย่างใกล้ชิดแล้ว วัยรุ่นและคนหนุ่มสาวประเภทนี้เองที่จะเป็นตัวก่อปัญหาทำให้เกิดรอยต่อทางวัฒนธรรมขึ้นในสังคมไทย กล่าวคือวัยรุ่นและคนหนุ่มสาวเหล่านี้จะไม่สามารถจำแนกได้ว่าสิ่งใดคือวัฒนธรรม (สิ่งที่ดี) และสิ่งใดคือเศษเหลือแห่งวัฒนธรรมจากอารยประเทศ ดังนั้นการแสดงออกหรือการปฏิบัติตัวของคนเหล่านี้มักจะดูเสมือนหนึ่งเป็นคนไร้วัฒนธรรม

ผู้เขียนรู้สึกเศร้าใจเป็นที่สุดเมื่อเห็นภาพของวัยรุ่นและคนหนุ่มสาว (โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มที่มีความรู้) ปล่อยตัวตามสบาย ซึ่งนอกจากจะไม่ปฏิบัติตัวให้อยู่ในกรอบของวัฒนธรรมไทยที่ดีแล้ว ยังไม่ได้แสดงออกซึ่งการเป็นผู้มีวัฒนธรรมที่ดีของอารยประเทศอีกด้วย เช่น ขาดสัมมาคารวะและความเอื้ออารี เข้าสังคมไม่เป็น (ในที่นี้หมายถึงการไม่รู้จักมารยาทในสังคม) ถ้าเป็นผู้ชายนั้นนอกจากไม่รู้จักคำว่า “Lady first” แล้ว ยังชอบแสดงออกซึ่งลักษณะของ “Gentleman only” อีกด้วย เป็นต้น

ดังนั้นแนวทางส่งเสริม-ทำนุบำรุงวัฒนธรรมที่ดีงามของไทย เพื่อให้สัมฤทธิ์ผลนั้น จะต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับสภาพและวิถีการดำเนินชีวิตของคนในสังคม ต้องทำอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องตลอดไป ผู้ใหญ่และผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการอบรมและดูแลเยาวชนทุกคน จะต้องยอมรับเป็นภาระหน้าที่ซึ่งจะต้องปฏิบัติ มิใช่ปล่อยให้เป็นที่ของนักวัฒนธรรมเท่านั้น ทั้งนี้จะต้องมีการพิจารณากันอย่างรอบคอบว่าวัฒนธรรมที่ดีงามของไทยเราส่วนใดบ้างที่ยังคงเหมาะสมกับสภาพและวิถีการดำเนินชีวิตของคนไทยในปัจจุบัน ก็จะต้องรักษาและยึดถือปฏิบัติกันต่อไปอย่างเคร่งครัด ส่วนใดที่สมควรดัดแปลงให้เหมาะสมก็ควรทำ เพื่อจะได้ดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมที่ดีในรูปแบบของไทยเราเอง ถ้าไม่เช่นนั้นวัฒนธรรมส่วนนี้จะถูกแทนที่ด้วยวัฒนธรรมจากอารยประเทศ อย่างไรก็ตาม ในกรณีจำเป็นจริง ๆ เราก็มีบั้งควรรกระทำแบบปิดประตูฆ่าตัวตายโดยไม่ยอมรับวัฒนธรรม (ส่วนที่ดี) จากอารยประเทศเสียทุกกรณีไป

ถ้าทำได้ดังกล่าวข้างต้น ผู้เขียนเชื่อเหลือเกินว่าลูกหลานไทยในอนาคตจะถึงพร้อมด้วยการเป็นบุคคลผู้มีวัฒนธรรม (ที่ดี) ในสายตาของอารยชน ในขณะที่เดียวกันก็จะ เป็นบุคคลผู้มีเอกลักษณ์แห่งวัฒนธรรมที่ดีงามของไทยควบคู่กันไปด้วยอย่างเด่นชัด

ศูนย์ศึกษาและวิจัยวัฒนธรรม หมู่บ้านหัวเมืองฝ่ายเหนือ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สนม กระจุกเมือง*

หลักการและเหตุผล

ดินแดนหัวเมืองฝ่ายเหนืออันประกอบด้วยพื้นที่ของจังหวัดพิษณุโลก สุโขทัย พิจิตร เพชรบูรณ์ กำแพงเพชร ตาก อุตรดิตถ์และนครสวรรค์ เป็นแหล่งประสานประสมกลมกลืนของวัฒนธรรมลานนา ลานช้าง พุกาม อชฺรยาและสุโขทัย ก่อให้เกิดวัฒนธรรมอันมีลักษณะเฉพาะซึ่งมีรายละเอียดหลากหลายควรแก่การศึกษาไม่ว่าจะเป็นทางด้านวรรณกรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปกรรมและศิลปการแสดง วัฒนธรรมดังกล่าวยังคงมีอยู่ในรูปแบบวัฒนธรรมพื้นบ้าน ซึ่งเป็นการแสดงถึงวิถีชีวิตของชาวบ้านได้ปฏิบัติในสังคมแบบชนบทให้เห็นเอกลักษณ์ของชุมชนและท้องถิ่นปัจจุบันมีแนวโน้มจะลดน้อยถอยลงไปเพราะมีการรับวัฒนธรรมอื่นๆ เข้ามาแทนที่ ด้วยเหตุนี้การศึกษาและการวิจัยวัฒนธรรมพื้นบ้านหัวเมืองฝ่ายเหนือ จึงเห็นความสำคัญที่จะศึกษาและวิจัยวัฒนธรรมพื้นบ้านใน ๗ จังหวัด เพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมของกลุ่มชนในท้องถิ่น ให้ประชาชนมีความเข้าใจเห็นคุณค่าและยอมรับวัฒนธรรมของท้องถิ่นซึ่งกันและกัน เป็นสื่อกลางเชื่อมโยงให้คนในชาติเกิดความรักถิ่นฐาน รักพวกพ้องทำให้เกิดความสามัคคีกลมเกลียวเป็นน้ำหนึ่งใจเดียว อันเป็นการสร้างความมั่นคงให้แก่ประเทศชาติและมีความรักหวงแหนวัฒนธรรมไทยยิ่งขึ้น ผลของการศึกษาวิจัยยังใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและการศึกษาอีกด้วย

แต่เดิมงานศึกษาและวิจัยวัฒนธรรมพื้นบ้านยังไม่มีหน่วยงานใดรับผิดชอบอย่าง

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ภาควิชาภาษาไทยและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มศว พิษณุโลก

แท้จริง มหาวิทยาลัย จึงให้ศูนย์ศึกษาและวิจัยวัฒนธรรมพื้นบ้านหัวเมืองฝ่ายเหนือเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินงานตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๒๒

จุดประสงค์

๑. บริรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้านหัวเมืองฝ่ายเหนือทั้งเอกสารและวัตถุที่เกี่ยวข้องวัฒนธรรมพื้นบ้านมิให้สูญหาย
๒. ศึกษาและวิจัยวัฒนธรรมพื้นบ้าน รวมทั้งเป็นแหล่งกลางในการค้นคว้าวิจัยงานวัฒนธรรมพื้นบ้านแก่นักเรียน นิสิต นักศึกษาและประชาชน
๓. เพื่อเป็นแหล่งกลางในการบริการ แลกเปลี่ยน เผยแพร่งานวัฒนธรรมพื้นบ้าน ทั้งภายในและภายนอกประเทศ
๔. เพื่อฟื้นฟูและเผยแพร่วัฒนธรรมพื้นบ้านให้เป็นเอกลักษณ์ของชาติสืบไป
๕. เพื่อพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถที่จะใช้วัฒนธรรมพื้นบ้านให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศชาติ

การดำเนินงาน

๑. จัดโครงสร้างของศูนย์ศึกษาและวิจัยวัฒนธรรมพื้นบ้านหัวเมืองฝ่ายเหนือให้มีหน่วยงานการศึกษาและวิจัยใน ๗ จังหวัด เพื่อประสานงานอนุรักษ์ ส่งเสริม รวบรวม จัดเก็บเอกสารและวัตถุที่เกี่ยวข้องวัฒนธรรมพื้นบ้าน
๒. จัดให้มีคณะกรรมการของศูนย์ศึกษาและวิจัยวัฒนธรรมพื้นบ้านหัวเมืองฝ่ายเหนือเพื่อให้ความช่วยเหลือ แนะนำในการปฏิบัติงาน
๓. ศึกษาและวิจัยวัฒนธรรมพื้นบ้านใน ๗ จังหวัด ทั้งในเชิงเฉพาะรายและเชิงเปรียบเทียบกับวัฒนธรรมในถิ่นอื่นๆ ของไทยและเอเชียอาคเนย์
๔. รวบรวมเอกสารและวัฒนธรรมพื้นบ้าน นำมาจัดระบบหมวดหมู่เพื่อการศึกษาศึกษาและวิจัย
๕. ประสานงาน ผดุงรักษา รวบรวมแลกเปลี่ยนข้อมูลเพื่อส่งเสริม เผยแพร่บริการและวิจัย

๖. จัดตั้งศูนย์กลางเพื่อเป็นพิพิธภัณฑ์เสียงและพิพิธภัณฑ์วัตถุพิพิธภัณฑ์ภาพ เป็นคลังข้อมูลทางวัฒนธรรมพื้นบ้าน

การศึกษาและวิจัยวัฒนธรรมพื้นบ้านหัวเมืองฝ่ายเหนืออยู่ในขอบข่ายต่อไปนี้

๑. กติชนวิทยามุขปาฐะ (Oral folklore) ครอบคลุมถึงการวิจัยกวีนิพนธ์พื้นบ้านมหากาพย์พื้นบ้าน สุภาษิต ปริศนาคำทาย นิทานและสุนทรพจน์พื้นบ้าน

๒. ประเพณีสังคมพื้นบ้าน (Social Folk custom) ครอบคลุมถึงการศึกษาและวิจัยงานเทศกาล งานเฉลิมฉลองการแพทย์และศาสนพิธีพื้นบ้าน

๓. วัฒนธรรมพื้นบ้านทางวัตถุ (Material culture) ประกอบด้วย หัตถกรรม จิตรกรรม สถาปัตยกรรม เครื่องแต่งกาย และการประกอบอาหารแบบพื้นบ้าน

๔. ศิลปการแสดงพื้นบ้าน (Folk arts) ประกอบด้วยละครพื้นบ้านดนตรีพื้นบ้าน และการฟ้อนรำพื้นบ้าน

หน่วยงานต่างๆ ของศูนย์ศึกษาและวิจัยวัฒนธรรมพื้นบ้านหัวเมืองฝ่ายเหนือ

๑. ศูนย์ศึกษาและวิจัยวัฒนธรรมพื้นบ้านหัวเมืองฝ่ายเหนือ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก โทร. ๒๕๔๑๔๕ ตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๒ ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการบริการส่งเสริมและประสานงานกับพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านในเขตหัวเมืองฝ่ายเหนือ, รวมทั้งเป็นคลังข้อมูลทางพิพิธภัณฑ์วัตถุ พิพิธภัณฑ์ภาพและพิพิธภัณฑ์เสียง โดยมีผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการและเลขานุการเป็นผู้ดำเนินการและประสานงาน

๒. พิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน จิตรเกษม สิบญูเรื่อง ๑. สถานที่ตั้งพิพิธภัณฑ์โรงเรียนศรีศรีรามาศ อำเภอดุสิตรามาศ จังหวัดสุโขทัย เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๓ ทำหน้าที่ศึกษาและวิจัยทางแพทย์พื้นบ้าน และรวบรวมโบราณวัตถุพื้นบ้านโดยมีอาจารย์ใหญ่โรงเรียนศรีศรีรามาศ เป็นผู้ดำเนินการและประสานงาน

๓. พิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน จิตรเกษม สิบญูเรื่อง ๒. สถานที่ตั้งพิพิธภัณฑ์ร้านพื้นเมืองเทศบาลและอำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๖ ทำหน้าที่ศึกษาและ

วิจัยเกี่ยวกับการทอผ้าพื้นเมืองลับแล โดยมี นางเฉลียว ปิ่นเวหา เป็นผู้ดำเนินการและประสานงาน

๔. พิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน จิตรเกษม สืบญเรื่อง ๓ สถานที่ตั้งพิพิธภัณฑ์ ๑๒๒/๒ ตลาดหัวตง ตำบลแม่พลู อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ ทำหน้าที่ศึกษาและวิจัยการทำไม้กวาด โดยมีนายนิยม วาณิชสรรพ และอาจารย์ทองเครื่อง วาณิชสรรพ เป็นผู้ดำเนินการและประสานงาน

๕. พิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน จิตรเกษม สืบญเรื่อง ๔ สถานที่ตั้งพิพิธภัณฑ์โรงเรียนเทศบาล ๔ วัดหนองผา ตำบลท่าอิฐ อำเภอเมือง จังหวัดอุตรดิตถ์ ทำหน้าที่ รวบรวมพิพิธภัณฑ์โบราณวัตถุ นิทานพื้นบ้าน การละเล่นพื้นบ้านการแพทย์พื้นบ้าน หัตถกรรมพื้นบ้าน และเป็นศูนย์อบรมบุคลากรพื้นบ้านในจังหวัดอุตรดิตถ์ โดยมีอาจารย์ใหญ่โรงเรียนเทศบาล ๔ วัดหนองผา เป็นผู้ดำเนินการและประสานงาน

๖. พิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน พระครูวินิจ วชิระคุณลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร ทำหน้าที่รวบรวมโบราณวัตถุพื้นบ้าน โดยมีพระครูวินิจ วชิระคุณ และนายพินิจ อินทรภาษิต เป็นผู้ประสานงาน

๗. พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านโรงเรียนโกสุมพิ อำเภอมือง จังหวัดกำแพงเพชร ทำหน้าที่รวบรวมข้อมูลทางวัฒนธรรมพื้นบ้าน โดยมีอาจารย์ใหญ่โรงเรียนโกสุมพิ เป็นผู้ประสานงาน

๘. พิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน จ.ส.อ. ดร. ทวี-พิมพ์ บุรณเขตต์ อำเภอมือง จังหวัดพิจิตร ทำหน้าที่เก็บรวบรวมศิลปะพื้นบ้าน และข้อมูลทางวัฒนธรรม โดยมีนางสาวพรทิพย์ ทิมพงษ์ เป็นผู้ประสานงาน

๙. พิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน จ.ส.อ. ดร. ทวี-พิมพ์ บุรณเขตต์ ตั้งอยู่ที่โรงเรียนทุ่งกะโล่วิทยา ตำบลหาดกรวด อำเภอมือง จังหวัดอุตรดิตถ์ ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางผลิตหัตถกรรมพื้นบ้าน และรวบรวมข้อมูลทางวัฒนธรรม โดยมีอาจารย์ใหญ่โรงเรียนทุ่งกะโล่วิทยา เป็นผู้ประสานงาน

ขอสนับสนุน

การจัดงานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทยครั้งที่ ๘

ณ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิชญโลก

จาก

พลโท พิจิตร กุลละวณิชย์

แม่ทัพกองทัพภาคที่ ๑

ขอเชิญชวนพี่น้องไทยร่วมใจปฏิบัติตามคุณธรรม ๔ ประการ
ตามพระราชดำรัสของ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙

๑. การรักษาความสัตย์ ความจริงใจต่อตัวเอง ที่จะประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม
๒. การรู้จักข่มใจตนเอง ฝึกใจตนเองให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในความดีนั้น
๓. การอดทน อดกลั้น และ อดออม ที่จะไม่ประพฤติล่วงความดีสุจริตไม่ว่าจะด้วยเหตุประการใด
๔. การรู้จักละวางความชั่ว ความทุจริต และรู้จักสละประโยชน์ส่วนน้อยของตนเพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง

และ

ปฏิบัติตามคำนิยามพื้นฐาน ๕ ประการ

ของ

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

๑. พึ่งตัวเอง ขยันหมั่นเพียรและมีความรับผิดชอบ
๒. ประหยัดและออม
๓. มีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย
๔. ปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนา
๕. มีความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์

ส่งเสริมและสนับสนุน โดย

จ.ส.อ. ดร. ทวี-พิมพ์ บุรณเขตต์
ที่ปรึกษาศูนย์ศึกษาและวิจัยวัฒนธรรมพื้นบ้าน
หัวเมืองฝ่ายเหนือ มสว พิชณโลก

อุเทนเฟอร์นิเจอร์

ศูนย์รวมเฟอร์นิเจอร์ทุกชนิด เตี้ย กั้นอน โต๊ะ ตู้

จำหน่ายเครื่องสูบน้ำ ปั้มน้ำไฟฟ้า โรงสีขนาดกลาง

รับประกันคุณภาพสินค้าทุกชนิด

ปทุมพรสุขันธ์

๕๕๓/๔-๕-๖ ถนนนครสวรรค์ อ.เมือง จ.มหาสารคาม โทร. ๓๑๑๕๑๑

ตัวแทนจำหน่าย เครื่องสูบน้ำ อารมีเทจแซงค์
อเมริกันสแตนดาร์ด กระเบื้องเคลือบ อุปกรณ์ตกแต่งห้องน้ำ
ท่อประปาและท่อเอสร้อนพร้อมอุปกรณ์ สีสพลาสติก สีส้ม
สีเคลือบเงา คุณภาพมาตรฐานเชื่อถือได้

อ. อุปกรณ์เครื่องเย็บ

๔๓๒-๓ ถนนนพมาศดำรง อ.เมือง จ.มหาสารคาม

จำหน่ายและซ่อมเครื่องปรับอากาศ ตู้เย็น พัดลม อุปกรณ์ไฟฟ้า

โทร. ๓๑๑๑๓๘

อภินันทนาการ

จาก

เสริมไทยสรรพสินค้า

เสริมคุณค่าเพื่อคุณ

จ.มหาสารคาม

อภินันทนาการ

จาก

ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล
นามิตรก่อสร้าง

๒๖/๖๑ ถ.สนามบิน ต.ในเมือง

อ.เมือง จ.พิษณุโลก

โทร. ๒๕๘๕๒๒

รับเหมาก่อสร้างอาคารและสิ่งก่อสร้างทั่วไป
ทั่วประเทศไทย

ขอสนับสนุนงานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย ครั้งที่ ๘

ร้านครุภัณฑ์

๑๑๓ อ.เมือง พิชญโลก โทร. ๒๕๕๐๓๐

ผู้แทนจำหน่ายผลิตภัณฑ์ โอลิมเปีย เครื่องถ่ายเอกสารริโก้ แคนนอน

ขอสนับสนุนงานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย ครั้งที่ ๘

เครื่องถ่ายเอกสารออฟเซต ริโก้

บ.นิรมิตสากล ๓๐๔/๘ ถ.ม.เหล็กขี้ สี่ลม กทม.

โทร. ๒๓๕๔๐๔๐

ขอสนับสนุน

งานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทยครั้งที่ ๑

บริษัท วรวัฒน์จักรกล จำกัด

ทะเบียนการค้า ๐๕ ๔๐ ๑๕๐๓

เลขที่ ๒๐๑ ถนนนวมจักร แขวง Y.M.C.A. กรุงเทพฯ

โทร. ๒๒๓๒๓๐๓, ๒๒๓๔๒๕๕

เครื่องมือช่างกล, จักรกล, เครื่องมือบริการอัตโนมัติ, เครื่องสูบลม, เครื่องเชื่อม,
เครื่องกำเนิดไฟฟ้า, อุปกรณ์ไฟฟ้า, เครื่องสูบน้ำ, เครื่องกลึง, มอเตอร์ไฟฟ้า
รอกแม่แรงไฟฟ้า, และแม่แรงไฮดรอลิก อุปกรณ์ในการก่อสร้าง
เครื่องอาหารจักรกล อาหารรถยนต์ สีต่าง ๆ
และเครื่องมือสำรวจทุกชนิด

ขอสนับสนุน

งานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทยครั้งที่ ๘

แพอาหารสองแถว

หน้าโรงเรียนเฉลิมขวัญสตรี อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

◎ บริการอาหารกลางวันและเย็นพร้อมเครื่องดื่ม ◎

◎ ราคาเป็นกันเอง ◎

ขอสนับสนุน

งานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย ครั้งที่ ๘

ณ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก

จาก

ร้านทวีสินมอเตอร์

๔๑๖-๔๑๗ ถนนเพชรเกษม (วงเวียนน้ำพุ) หาดใหญ่ จ.สงขลา โทร. ๒๕๕๕๕๓

ชีวิตไทย ไทย อบอุ่น เรียบง่าย เป็นสุข

คนไทยตระหนักในคุณค่าของการเก็บออม
และการดำเนินชีวิตที่เรียบง่าย
สมถะ รู้ใช้รู้จ่ายสมฐานะ

ธนาคารทหารไทย
รับใช้ประชาชน

อภินันทนาการจาก

ห้างหุ้นส่วนจำกัด ช.วิศว์พานิช

๕๗/๓-๕ ถนนนเรศวร อ.เมือง จ.พิษณุโลก

โทร. (๐๕๕) ๒๕๘๕๗๔, ๒๕๕๗๐๑, ๒๕๕๗๒๘

ผู้แทนจำหน่าย

ปูนซีเมนต์ตราภูเขา ทรายพญานาค เหล็กเส้น สังกะสี
ไม้อัด แป้น้ำ สีส้ม สีส้มพลาสติก ซินแคลร์ โจตัน
เครื่องเหล็ก เครื่องมือโรงงานอุตสาหกรรมและอุปกรณ์
ก่อสร้างทุกชนิด พร้อมอะไหล่ เครื่องยนต์ เครื่องสีข้าว

ห้างหุ้นส่วนจำกัด วีระชัยพพลายส์

ผู้แทนจำหน่าย

อุปกรณ์โสตทัศนศึกษา

และเครื่องมือสำรวจทุกชนิด

จำหน่าย ปลีก ส่ง ราชการ

บริการซ่อมพร้อมอะไหล่

ห้างหุ้นส่วนจำกัด วีระชัยพพลาย

๘๑-๘๓ ถนนเฉลิมเขต ๑ สวนมะลิ กรุงเทพฯ ๑๐๑๐๐

โทรเลขย่อ “วีระชัย” โทร. ๒๒๓๕๑๒๒, ๒๒๓๑๘๖๔

ผู้จัดทำ

นายนคร พันธุ์ณรงค์
นายสมชาย ธีธรรณกุล
นายบุญญา เพ็ชรสวรรค์
น.ส. บุษกร สุวรรณศรี
น.ส. ปราณี นุชท่าโพธิ์

ออกแบบปก : คุณหมื่น

พิมพ์ที่โรงพิมพ์พิมพ์เขต ๕๑-๕๕ แขวงตราชูทิศ ถนนตระนาว กรุงเทพมหานคร
นายไพโรจน์ สายทิม ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา มกราคม ๒๕๒๘ โทรศัพท์ ๒๒๓๑๕๕๘-๕

ขอขอบคุณ

ทบวงมหาวิทยาลัย

ที่สนับสนุนงานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย ครั้งที่ ๙

ณ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตพิษณุโลก

A
041.21
2528

งานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย

ครั้งที่ 8

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

10 - 12 มกราคม 2528

ณ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก (R 2.0/2)

เอกสาร มศว.

00446

511143

พระพุทธรชินราช วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ จังหวัดพิษณุโลก